

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TREST ODNĚTÍ SVOBODY

Autor práce:	Petr Hruška
Studijní obor:	Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia:	Kombinovaná
Vedoucí práce:	JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.
Katedra:	Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Petr Hruška

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce:

Trest odnětí svobody

Název bakalářské práce v anglickém jazyce:

Imprisonment

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

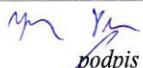
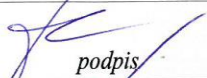
Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce 02/2019

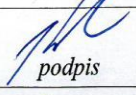
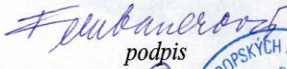
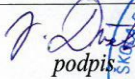
Cíl bakalářské práce:

Hlavním cílem bakalářské práce bude komplexní charakteristika výkonu trestu odnětí svobody s poukazem na jednotlivá specifika této trestní sankce.

Dílčím cílem zkoumání bude zjištění konkrétních možností uplatnění osob po skončení výkonu trestu odnětí svobody na trhu práce, a to se zaměřením na oblast dopravy. V této souvislosti bude dalším sledovaným faktorem proces znovuzачlenění dříve odsouzených osob do běžného života.

Student: Petr Hruška	16.4.2019 datum	 podpis
Vedoucí práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.	27.5.2019 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	17.5.19 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	21.5.19 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	23.5.2019 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Jiřímu Hruškovi, Ph.D., za velmi přínosné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěl poděkovat panu Zdeňkovi Rysovi z firmy DORYS CZ s r.o., který mi poskytl informace týkající se zaměstnaných odsouzených v této firmě.

ABSTRAKT

HRUŠKA, P. *TREST ODNĚTÍ SVOBODY bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 58 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.,

Klíčová slova: trest odnětí svobody, práva a povinnosti odsouzených, resocializace zpět do společnosti.

Práce se bude zabývat trestem odnětí svobody, právy a povinnostmi odsouzených a aktuálními možnostmi jejich zaměstnání během výkonu trestu a následné resocializace, zejména v dopravní firmě DORYS CZ s r.o. ve městě Příbram. Zaměstnávání odsouzených je velmi aktuální téma také z dlouhodobého hlediska, neboť vzhledem k přeplněnému stavu věznic se dotýká tato situace každého z nás. Je nadmíru vhodné vytvářet a umožňovat těmto lidem příležitosti se připravit na život po ukončení výkonu trestu a usnadnit jim tak další cestu v naší společnosti a tím snižovat riziko opětovného trestu odnětí svobody.

ABSTRACT

HRUŠKA, P. *IMPRISONMENT* : *Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2020. 58 p. Supervisor :JUDr. Jiří Hruška, Ph.D.,

Key words: imprisonment, rights and duties of convicts, resocialization

Bachelor Thesis will deal with imprisonment, rights and duties of convicts and current possibilities of their employment during the execution of the sentence and subsequent resocialization, especially in the transport company DORYS CZ s r.o. in Příbram. The employment of convicts is also a very topical issue in the long term, as the situation of overcrowded prisons affects all of us. It is extremely appropriate to create and allow these people the opportunity to prepare for life after they have served their sentence, thus facilitating their further journey in our society, thereby reducing the risk of imprisonment.

Obsah

Úvod.....	9
1. METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	11
2. TREST ODNĚTÍ SVOBODY.....	12
2.1. Trest odnětí svobody – obecná charakteristika	12
2.2. Funkce trestů.....	14
2.3. Systém trestů.....	15
2.4. Zásady pro ukládání trestů.....	17
3. Právní režim výkonu trestu odnětí svobody	18
3.1. Právní úprava	18
3.2. Místo výkonu trestu odnětí svobody	21
3.3. Základní typy věznic	21
3.4. Umístění odsouzených do věznic	22
3.5. Přijímání odsouzených do výkonu trestu	25
4. PRÁVA A POVINNOSTI ODSOUZENÝCH	27
4.1. Rovnost práv.....	27
4.2. Ochrana práv a oprávněných zájmů odsouzených.....	28
4.3. Osobní práva odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.....	29
4.4. Volnočasová náplň a program zacházení.....	32
4.5. Program zacházení	32
4.6. Základní povinnosti odsouzených	34
5. Vzdělávání a zaměstnávání odsouzených	37
5.1. Vzdělávání odsouzených	37
5.2. Zaměstnávání odsouzených	38
5.3. Zákaz některých prací	40
5.4. Pracovní postavení a podmínky odsouzených	40
5.5. Aktuální situace a možnosti uplatnění v ČR.....	40
5.6. Odměňování zaměstnaných odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody	41
5.7. Zařazení odsouzeného do skupiny podle kvalifikace potřebné pro vykonávání práce	42
6. Uplatnění odsouzených osob v oblasti dopravy v době výkonu trestu odnětí a následně po jejich propuštění	44

6.1. DORYS CZ s r. o. - charakteristika zaměstnavatele.....	44
6.2. Možnosti zaměstnávání odsouzených osob ve firmě DORYS CZ s r.o.....	45
7. Případová studie – zaměstnávání odsouzených ve společnosti DORYS CZ, s.r.o.....	48
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů.....	54
Seznam zkratk.....	56
Přílohy.....	57

Úvod

Trest odnětí svobody představuje nejpřísnější sankci, kterou lze pachateli trestného činu uložit. Jedná se o značný zásah do osobní svobody člověka. Trest odnětí svobody v sankčním systému trestního práva zaujímá výsadní postavení a v jistých případech je dokonce nezastupitelným prostředkem ochrany společnosti před pachateli trestných činů, u nichž je možnost nápravy ztížena a uložení jiného trestu by zřejmě nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život, zejména u nich hrozí opakované páchání trestné činnosti.

Trestu odnětí svobody se rozhodl autor práce věnovat proto, že osoby, které vykonávají trest odnětí svobody jsou zároveň pracovní silou, která je jedním z výrobních faktorů (práce). V současné době při nedostatku pracovních sil, je nutné využít všech možných způsobů získávání nových zaměstnanců, kteří mohou zajistit plynulý a soustavný chod firem. Samotné zaměstnávání odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody je důležité, jak pro jejich napravení v rámci výchovného programu, tak pro úspěšné dokončení resocializačního procesu.

Výkon pracovní činnosti slouží také jako významný preventivní nástroj, jímž lze omezit recidivu kriminálního chování u odsouzených osob a zmíněné osoby mohou touto cestou snadněji získat základní pracovní a společenské návyky, které jsou nezbytné k úspěšnému znovu začlenění do společnosti. Autor si vytkl prostřednictvím bakalářské práce poukázat na skutečnost, že osoby, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, mohou být plnohodnotně zaměstnaný v různých odvětvích. Uvedený záměr se rozhodl prezentovat konkrétně v prostředí dopravní firmy DORYS CZ s r.o. nacházející se v okrese Příbram.

Z hlediska struktury je bakalářské práce rozčleněna do dvou částí – teoretické a praktické sestávajících se z jednotlivých kapitol.

V první kapitole jsou stanoveny cíle a zvolena metodika pro bakalářské práce. Druhá kapitola je věnována obecně charakteristice trestu odnětí svobody, jeho funkcím a zásadám, na základě kterých je ukládán. Třetí kapitola je zaměřena na právní režim výkonu trestu odnětí svobody. Nejprve je zde stručně charakterizována související

právní úprava a základní typy věznic, v rámci čehož je nastíněn i proces umístění a přijímání odsouzených. Ve čtvrté kapitole jsou vyjmenovány jednotlivá práva a povinnosti odsouzených, přičemž je zde popsána jejich obsahová náplň. Důraz je zejména kladen na zajištění požadavku rovnosti práv, které náleží odsouzeným, s čímž souvisí zákaz jakékoliv diskriminace, a způsoby, jak ochrany práv docílit. Autor v této souvislosti neopomněl zmínit otázky spojené s programem zacházení, což je výchovné vedení odsouzeného během výkonu trestu odnětí svobody personálem věznice. V rámci páté kapitoly je popsán systém vzdělávání a zaměstnávání odsouzených, včetně způsobu jejich odměňování za vykonanou práci.

Šestá a sedmá kapitola náleží do praktické části práce. Autor práce zde využívá své praktické zkušenosti a blíže se zabývá možností uplatnění odsouzených osob v oblasti dopravy, a to jak v průběhu výkonu trestu odnětí, tak následně po jejich propuštění. Uvedené aplikoval na dopravní firmu DORYS CZ s.r.o. Poslední kapitola obsahuje výstupy v podobě odpovědí na vytyčené otázky získané za využití řízeného rozhovoru s odsouzenými, kteří jsou/byli ve firmě DORYS CZ s.r.o. zaměstnáni. Pro výzkumné šetření byly vybrány dvě skupiny osob, přičemž první skupinu tvořily osoby nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody a druhou osoby, které již byly z výkonu trestu propuštěny a nadále jsou zaměstnány ve firmě DORYS CZ s.r.o. Jmenovaná společnost byla zvolena zejména s ohledem pro její znalost autorem práce, který zde dlouhodobě působí. Výsledky výzkumného šetření mohou být použitelné také pro získávání nových pracovních sil popsaným způsobem, a to nejen zmíněnou společností.

1. METODIKA A CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Bakalářská práce se zabývá trestními sankcemi se zaměřením na trest odnětí svobody. Dále na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody, jejich zaměstnávání a následnou resocializaci po ukončení trestu odnětí svobody. Cílem bakalářské práce je nejprve provést stručný popis trestních sankcí platných na území ČR, charakterizovat zásady pro ukládání trestů, představení práv a povinností odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody. Těžiště práce je zaměřeno na možnosti zaměstnávání odsouzených během výkonu trestu odnětí svobody. Autor práce uvedené demonstroval v podmínkách konkrétní společnosti DORYS CZ s.r.o., jež je činná v odvětví dopravy.

Pro dosažení stanovených cílů byly uplatněny následující metody zkoumání:

- studium právnícké a jiné odborné literatury, právních předpisů a internetových zdrojů,
- deskriptivní metoda,
- základní metodou zpracování práce byla teoretická analýza doplněná o další logické metody,
- komparační metoda,
- interdisciplinární přístup.

Za terénní metodu zkoumání byl zvolen řízení rozhovor jakožto jedna z technik sběru dat typických pro sociologický výzkum

2. TREST ODNĚTÍ SVOBODY

2.1. Trest odnětí svobody – obecná charakteristika

V dějinách lidstva se v průběhu vývoje vytvářelo velké množství druhů trestů, které byly často velmi nelidské a bezcitně kruté. Trest byl nejprve pojat jako odplata či prostředek pro názornou ukázkou následku za jeho spáchání. Pozdějším vývojem se stala smyslem trestu náprava zločince.

Trest odnětí svobody byl ve starověku pouze okrajovou záležitostí. V té době byla nutnost střežení jen v případě odsouzených na smrt, kteří čekali na vykonání poprav. Postupem času v souvislosti s rozvojem společnosti získával trest odnětí svobody stále dokonalejší a propracovanější podobu.¹

Podle Mezníka² byly první vězeňské předpisy vydány císařem Theodosiem II. v roce 435 našeho letopočtu. Později roku 438 byla vydána sbírka právních předpisů pod názvem Codex Theodosianus, který stanovil pravidla zacházení s vězni a provozu vězení.

Současný systém trestů *de lege lata* je tvořen dvěma subsystemy a to tresty pravidelnými (§ 52 odst. 1 trestního zákoníku dále jen tr. zákoníku) a tresty výjimečnými (§ 54 tr. zákoníku). Trest odnětí svobody je součástí obou těchto subsystemů. Na rozdíl od právní úpravy obsažené v předchozím trestním zákoně je v trestním zákoníku výslovně definován. Podle § 52 odst 3. tr. zákoníku se jím rozumí, nestanoví – li zákon jinak nepodmíněný trest odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody. Zvláštním typem trestu odnětí svobody je podle § 52 odst. 3 tr. zákoníku výjimečný trest. Speciální právní úprava trestu odnětí svobody je obsažena v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/ 2003 Sb.³

Trest odnětí svobody plní rovněž roli náhradního trestu. Někdy bývá proto rozlišován trest odnětí svobody jako trest „ primární ", tedy nepodmíněný trest odnětí svobody

1 TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-41-7, s. 11.

2 MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V., Josef KUCHTA, J., *Základy penologie*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1248-X, s. 8.

3 KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-163-7, s. 41.

vyslovený rozsudkem soudu, a dále jako trest „ sekundární“, který je ukládán pro případ, že by jiný druh trestu nebyl vykonán a jenž zajišťuje prosazení soudem výslovného výroku o trestu jiným způsobem.⁴

Trest odnětí svobody je negativním následkem nežádoucího chování a je považován za určitou formu odplaty. Představuje zákonem předpovídatelný právní následek jednání pachatele, kterého se dopustil v předchozím období a jímž naplnil sám znaky trestného činu. Trestný čin lze chápat podle § 13 odst. 1 tr. zákoníku (z. č. 40/ 2009 Sb., tr. zákoník) jako „ protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný čin a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“⁵Trest odnětí svobody je v novodobých trestněprávních kodexech pojat jako trest nejpřísnější, nejinak je tomu i v případě českého trestního zákoníku. Trest odnětí svobody je chápán širokou veřejností a to jak laickou, tak odbornou jako velmi omezující zásah do života.⁶ Trest je jeden z druhů donucovacích prostředků, který stát využívá jakožto nositel státní moci. Vedle tohoto prostředku využívá i prostředky kulturní, výchovné, ekonomické a politické.⁷

Z počátku je důležité si vysvětlit pojmy primární a sekundární odpovědnost. Oba tyto termíny mají velmi silnou vazbu na právní odpovědnost. Právní odpovědnost je druh odpovědnosti, která je základní podmínkou trestní odpovědnosti, jestliže dojde ke spáchání trestného činu. V tomto případě vzniká pachateli sekundární povinnost strpět sankci, která je stanovena v trestním zákoně. Sekundární povinností je tedy myšleno snášet za protiprávní jednání sankční následky. Primární povinnost je povinnost se na základě právní normy řídit stanovenými pravidly, které jsou zaneseny v zákoně.⁸

Trest tedy může být uložen jen za spáchaný trestný čin osobě, která se ho dopustila a to na základě zákona (*nulla poena sine lege*) neboli v překladu není trestu bez zákona⁹, jak vyplývá z článku 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina).¹⁰

4 SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva. Část třetí. Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009, s. 58.

5 *Trestní předpisy: redakční uzávěrka..* Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN isbn978-80-7488-322-4. S 13.

6 KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-163-7, s. 41.

7 ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GRÍVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. A VOKOUN R.. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 36.

8 ČERNÁ, Gabriela. \textit{Sankce v právu (se zaměřením na problematiku výjimečného trestu)} [online]. Brno, 2010 [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/hye70c/>>. [cit. 2020-02-16]

9 KRATOCHVÍL, V., *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3, s. 35.

Je tedy nezbytné aby trest byl vždy přiměřený povaze trestného činu a jeho závažnosti (§ 38 odst. 1 a v § 39 odst. 1 tr. zákoníku). Trest je možné na základě zásady personality je možné uložit jen pachateli trestného činu.¹¹

Trest způsobuje pachateli trestného činu určitou míru újmy za to, čeho se dopustil a zároveň ho omezuje z hlediska jeho vůle, práv a svobod. Tyto omezení musí být však v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe a ekonomie. Není přípustné, aby bylo zacházení s pachatelem kruté, bezcitné, ponižující či nelidské (viz čl. 7 odst. 2 Listiny) a zároveň nesmí být potrestané osobě uloženy nepřipustné a kruté trestní sankce a ponížena lidská důstojnost. Postup při ukládání sankcí je blíže specifikován v § 37 odst. 1 a 2 tr. zákoníku.¹²

2.2. Funkce trestů

Lidská společnost na svou obranu a ochranu zavedla proti osobám, které mají deviantní chování určitý právní systém ochranných mechanismů, které využívá k nápravě osob s tímto chováním. Tento systém je založen na základě trestního práva. Trestní právo označuje nejzávažnější deviantní chování za trestné činy jim za to odpovídající sankce a stanovuje pravidla jejich uplatnění.

Existuje několik teoretických modelů vymezujících jednotlivé funkce trestu. Nejznámější pojetí uvádí pět teorií.¹³ Jsou to teorie nápravná, odstrašující, odplatná, vylučovací a kompenzační. Tyto teorie se navzájem prolínají a doplňují.

10 ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb. o LISTINĚ ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. Česká republika, 1. 1. 1999.

11 ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GRIVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. A VOKOUN R.. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 36.

12 KRATOCHVÍL, V., *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3, s. 471.

13 KUCHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C.H.Beck, 2005, s. 188.

Nápravná (rehabilitační) teorie, považuje trest za prostředek nápravy pachatele. Po nápravě by se pachatel v budoucnosti neměl dopouštět již dalšího kriminálního jednání. Tato teorie je zaměřena na osoby, které se dopustily trestného činu zcela výjimečně a ojediněle.¹⁴

Teorie odstrašení se vyznačuje zejména tím, že spatřuje cíl trestu v preventivním působení na pachatele (individuální prevence) i další osoby ve společnosti (generální prevence). Hlavním úkolem zvoleného trestu je snaha odradit ostatní členy společnosti od páčání trestné činnosti.

Odplatná (retributivní) teorie pokládá trest za přirozený důsledek kriminálního jednání. V tomto případě by se měl trest stát „zrcadlovým odrazem“ spáchaného trestného činu. Základem je, aby pachatel byl potrestán přiměřeně vzhledem k závažnosti spáchaného činu.¹⁵

Vylučovací (eliminační) teorie je založena na izolaci pachatele od společnosti nebo jiném omezení. Touto cestou se pachateli zamezí možnost páchat další trestné činy. Do této kategorie patří trest odnětí svobody, trest smrti, zákaz činnosti či propadnutí věci a trest vyhoštění. Pomocí izolace pachatele by se mělo docílit primární ochrany společnosti.

Kompenzační (restituční, restorativní) teorie poukazuje na nápravu následků spáchaného činu, po které dochází ke znovuobnovení rovnováhy v resocializaci.¹⁶

2.3. Systém trestů

V systému trestů je možné rozlišit dvě základní skupiny trestů, do první patří tresty **pravidelné**, které jsou upraveny § 52 odst. 1 tr. zákoníku. Uvedené tresty mají rozdílnou míru postihu dle závažnosti spáchaných trestných činů.

14 NOVOTNÝ, O., Zapletal, J. et al. Kriminologie. 3., přeprac. vyd. Praha : ASPI a.s., 2008. str. 233.

15 NOVOTNÝ, O., Zapletal, J. et al. Kriminologie. 3., přeprac. vyd. Praha : ASPI a.s., 2008. str. 233.

16 KUCHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. et al. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha : C.H.Beck. 2005, str. 192.

Těmito jsou:

1. odnětí svobody,
2. domácí vězení,
3. obecně prospěšné práce,
4. propadnutí majetku,
5. peněžitý trest,
6. propadnutí věci,
7. zákaz činnosti,
8. zákaz pobytu,
9. zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
10. ztráta čestných titulů a vyznamenání,
11. ztráta vojenské hodnosti a
12. vyhoštění.

Ustanovení § 52 odst. 2 tr. zákoníku rozlišuje trest odnětí svobody na nepodmíněný, na podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Do druhé skupiny jsou řazeny tresty **výjimečné**, které lze uložit pachateli, pokud pravidelné tresty nejsou dostatečně účinné. Podle § 54 tr. zákoníku sem náleží trest odnětí svobody nad 20 až 30 let a trest odnětí svobody na doživotí.

Za vhodnou alternativu krátkodobého nepodmíněného trestu odnětí svobody lze považovat trest domácího vězení. Tento trest byl zaveden současným trestním zákoníkem s účinností od 1. 1. 2010 a je možné ho ukládat dospělým osobám za spáchané trestné činy nebo mladistvým za spáchání provinění. Podmínkou pro to, aby pachateli mohl být uložen tento druhý nejpřísnější trest podle trestního zákoníku, je slib pachatele, ve kterém se zaváže, že se bude ve stanovené době zdržovat na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost určena a po dobu vykonávání tohoto trestu bude stále spolupracovat. Ukládání a výkon trestu domácího vězení je blíže specifikován v § 60 a § 61 tr. zákoníku.

V současné době je navíc možné potrestat pachatele sankcí zákazu vstupu na sportovní a jiné společenské akce. Oba tyto alternativní tresty by měly naplnit účel trestu, jako by odsouzený stejně vykonával spočívající trest odnětí svobody.¹⁷

2.4. Zásady pro ukládání trestů

Obecné zásady pro ukládání trestů jsou obsaženy v § 39 tr. zákoníku. V § 39, odst. 5 tr. zákoníku jsou uvedeny okolnosti (chování pachatele po činu, pokud pachatel je označen jako spolupracující obviněný, pokud pachatel významně přispěje k objasnění trestného činu. Účinky a důsledky, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele, doba, která uplynula od spáchání trestného činu a případná změna situace) k nimž je nutné přihlídnout při stanovení druhu trestu a jeho výměry.¹⁸ Výčtem těchto okolností jsou konkretizovány zásady přiměřenosti a individualizace trestů.¹⁹ Zákonost trestání vyplývá z článku 39 Listiny, podle něhož může stanovit pouze zákon, které jednání je trestným činem a jaký trest lze uložit za jeho spáchání.

V § 3 tr. zákoníku je stanoveno, že pachateli je možné uložit vždy jen takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje. O ochranném opatření se rozhodne pokaždé podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje. Trestnost činu se posoudí na základně právní úpravy, která je v době, kdy byl trestný čin spáchán. Existuje však výjimka, podle níž lze použít pozdějšího zákona, pokud je to pro pachatele příznivější. Zákon se vždy použije jako celek. Není proto možné rozhodnout dle jednoho zákona o vině a podle jiného uložit pachateli trest.

Při ukládání trestů se uplatňují zásady:

Zásada zákonitosti (§ 7 odst. 1 tr. zákoníku) - souvisí s latinskou zásadou „ nulla poena sine lege“.

Zásada humanismu (§ 7 odst. 2 tr. zákoníku) – podle níž jsou zakázány kruté a nepřiměřené trestní sankce obdobně viz čl. 7 odst. 2 Listiny.

17 KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H., *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4, s. 214.

18 Soud zde přihlídnou k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem (§ 41 a 42).

19 NOVOTNÝ, F., a kol. *Trestní zákoník 2010*. 1. vyd. Praha: EUROUNION Praha, s.r.o., 2010, s. 120.

Zásada přiměřenosti (§ 7 odst. 2 tr. zákoníku, § 8 odst. 2 tr. zákoníku) – Podle níž je soud povinen uložit pouze takovou sankci, která je v konkrétním případě dostatečná k ochraně společnosti a dosažení nápravy. Neměla by tedy být uložena taková sankce, která postihuje pachatele zbytečně přísně.

Zásada individualizace (§ 8 odst. 1 tr. zákoníku) při ukládání trestní sankce je nutné přihlídnout k povaze závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele.

Zásada ochrany zájmu poškozených trestným činem (§ 8 odst. 3 tr. zákoníku) – při ukládání sankce má soud povinnost také zohlednit právem chráněné zájmy osob poškozených trestným činem, zejména jejich nároky na materiální a morální satisfakci.²⁰

Zásada jednoty prevence a represe – represivní složka trestu má sloužit k zabránění pachateli v další trestní činnosti. Represe je spojena vždy s konkrétním činem. Preventivní složka představuje výchovné cíle trestu, prevence má povahu všeobecnou.²¹

3. Právní režim výkonu trestu odnětí svobody

3.1. Právní úprava

Tento zákon blíže upravuje výkon trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic. Během výkonu trestu odnětí svobody je vynaložena snaha na stálé pozorování a sledování uvězněných osob s cílem dosáhnout co největší nápravy. Důraz na zachování důstojnosti odsouzených při výkonu trestu odnětí svobody a omezování nežádoucích a negativních účinků vězení kladou Evropská vězeňská pravidla.²² Princip podle něhož nesmí být výkonem trestní sankce ponížena lidská důstojnost, je zmíněn v obecných zásadách pro ukládání trestních sankcí. (viz § 37 odst. 2 tr. zákoníku).

Kromě toho, že uvěznění je pro osoby, které spáchají trestný čin trestem nejpřísnějším. zákoníku , jsou odsouzení vystaveni určitým změnám oproti životu na

20 JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 5. vyd. Praha: LEGES, 2014, s. 49.

21 ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O. , GRIVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a VOKOUN, R. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7. s 375.

22 vězeňská pravidla.pdf [cit. 2020-02-29]

svobodě. Během nápravy ve vězeňském zařízení jsou odsouzení v určitých směrech omezeni a dále jsou vystaveni též psychické zátěži. Pod tíhou snášet tyto podmínky dochází zejména u prvně trestaných osob ke škodlivým účinkům, které je ovlivňují během samotného výkonu trestu odnětí svobody.²³

Mezi škodlivé účinky zbavení svobody patří:

- zprětrhání pozitivních sociálních vazeb v oblasti rodiny, partnerských vztahů, přátel, práce a zájmů, jejichž obnovení po propuštění je často velmi obtížné, či dokonce nemožné.
- tzv. **prizonizace**, což je proces psychologického, intelektuálního i hodnotového osvojování si a podřízení se prostředí věznice, který zejména u dlouhodobých trestů může vést až k neschopnosti člověka být schopen života mimo vězení. Adaptace na prostředí věznice, osvojení si pravidla vězeňské subkultury, přijetí jejich chování, tradic a zvyklostí, forem uspokojování životních potřeb, osvojení si vězeňského vyjadřování a mluvy, stejně jako podřízení se vězeňským pravidlům vyžadovaných dozorcí, vychovateli a ostatními zaměstnanci věznic je negativní stránkou pozitivní resocializace a snižuje i úspěšnost a účelnost programů zacházení. (program zacházení představuje výchovné vedení odsouzeného, blíže popsáno v kapitole 5.4.).

Odsouzení často dělají všechny úkoly, které jim program zacházení ukládá, avšak toto jednání a chování je z jejich strany často účelové. Navenek projevují pozitivní postoje a formy chování, mají snahu plnit uložené povinnosti, čímž se snaží vyhnout kázeňským postihům, ale v nitru zůstávají stále nepolepšení.²⁴

Odsouzení, kteří vykonávají trest odnětí svobody již po několikáté, občas umí tímto svým jednáním obratně ovlivnit některé nezkušené příslušníky vězeňské služby, či dokonce vychovatele. Tímto mohou získat různé výhody, mezi které patří zejména častější sledování televizoru, což v rámci nápravy trestem odnětí svobody není příliš výchovné.

²³ https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/CV_1_2018kompr[cit 2020-02-29]

²⁴ MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V. a KUČHTA, J.. *Základy penologie*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1248-X, s. 73

Mezi odsouzenými k výkonu trestu odnětí svobody jsou i osoby, které jsou postiženy různou sociální poruchou.²⁵ Tyto odsouzení se během výkonu trestu nějakým způsobem ovlivňují, neboť spolu žijí vězeňský život. Toto vězeňské soužití sociálně narušených osob zapříčiňuje takzvanou kriminální infekci, která v pozdější době většinou graduje v další protiprávní jednání. Během výkonu trestu odnětí svobody dochází k užším vazbám mezi těmito osobami a tímto k vzájemnému ovlivňování jak během výkonu trestu, tak po jeho skončení, kdy se tyto osoby dopouštějí opakovaně trestné činnosti.

Během výkonu trestu odnětí svobody je potřeba působit nejen nápravně, ale hlavně výchovně. To je nutné zejména ve smyslu rozvoje schopností a dovedností, které často vedou k jednoduššímu začlenění odsouzených do společnosti po skončení výkonu trestu. Dále je velmi žádoucí po dobu výkonu trestu posilovat vztahy s rodinou a přáteli a tím utužovat sociální vazby. Během tohoto procesu si mnoho odsouzených dokáže uvědomit, že páchaní trestné činnosti není ta cesta, po níž by chtěli pokračovat ve svém životě.²⁶

Je velmi obtížné dosáhnout cíle, kdy během výkonu trestu odnětí svobody dojde k absolutní převýchově. Proto je nutné kromě poskytování základní zdravotní péče, vyhledávat nové možnosti vzdělávání, například různé formy rekvalifikace, či dostudování nedokončených učebních oborů a snažit se o co nejvyšší míru zaměstnávání těchto osob.

Výše popisovaný přístup je přínosný pro osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, neboť alespoň v tomto směru získají určité základní návyky, osvojí si určitý řád, získají pocit, že právě oni mohou rozhodovat o svém jednání a v neposlední řadě se jim zvýší pocit odpovědnosti, který jim usnadní se zpět začlenit do společnosti a tím se adaptovat do běžného života.²⁷

25 KUCHTA, J. a VÁLKOVÁ, H., *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4, s. 45

26 KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3, s. 42.

27 KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3, s. 42.

3.2. Místo výkonu trestu odnětí svobody

Věznice je místo, kde zpravidla odsouzený vykonává trest odnětí svobody. Dalším místem výkonu trestu odnětí svobody může být i oddělení vazební věznice. Výkon správy věznic je svěřen Vězeňské službě ČR. Zřizovatelem věznic je ministerstvo spravedlnosti a jejich správu vykonává Vězeňská služba podle zvláštního zákona.²⁸

Místem výkonu trestu odnětí svobody může být i zdravotnické zařízení nacházející se mimo vězeňské objekty. K této situaci může dojít v případě, že zdravotní stav odsouzeného je tak závažný, že nelze poskytnou přiměřenou péči ve zdravotnickém zařízení Vězeňské služby.²⁹ Tyto osoby jsou střeženy příslušnou Vězeňskou službou. V případě, že je odsouzený převezen do nemocnice, která je v blízkosti jiné věznice, nastane situace, kdy střežení odsouzeného přebírají na starost příslušníci Vězeňské služby z této nejbližší věznice.

Trestní opatření odnětí svobody je mladistvými vykonáváno odděleně od ostatních odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody. Pro tyto osoby jsou zřízeny zvláštní věznice nebo jsou pro ně zřízeny oddělení zvláštního druhu pro mladistvé s uplatňováním vnitřní diferenciací³⁰ a to i v době, kdy již dovršily v průběhu výkonu tohoto trestního opatření devatenáctý rok věku.³¹ Zmíněná právní úprava, je speciální ve vztahu k tr. zákoníku a je proto určující při ukládání opatření, která jsou pro mladistvé osoby specifická.

3.3. Základní typy věznic

V České republice jsou rozlišovány dle § 56 odst 1 tr zákoníku dva základní typy věznic. Jejich členění je realizováno z hlediska způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti. Věznice se dělí na **věznice s ostrahou** a **věznice se zvýšenou ostrahou**. Kromě základních typů věznic v dnešní době ještě dochází také ke vzniku zvláštních věznic pro mladistvé. V jedné věznici mohou být i oddělení různých typů, pokud tímto rozdělením nevzniká riziko ohrožení účelu výkonu trestu odnětí svobody. O tom, do

28 Zákon č. 555/1992 Sb. Zákon České národní rady o Vězeňské a justiční strážní České republiky

29 KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3, s. 42.

30 Ustanovení § 2 písmena d, *Zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*

31 KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3, s. 42.

jakého typu věznice bude odsouzený umístěn k výkonu trestu, musí být rozhodnuto soudem v souladu s trestním zákonem. Odsouzený, který byl odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody má povinnost se dostavit k nástupu výkonu trestu do věznice, která mu byla určena soudem ve výzvě k nástupu trestu (§ 56 odst. 3 tr. zákoníku).

Věznice s ostrahou jsou zpravidla zařízení, kam jsou zařazeny osoby, kterým byl uložen trest za úmyslný trestný čin a zároveň nebyly splněny podmínky pro umístění do věznice se zvýšenou ostrahou, a dále pachatelé, kteří byli odsouzeni pro trestný čin spáchaný z nedbalosti.

Věznice se zvýšenou ostrahou jsou vězeňská zařízení, kam jsou umístěni takoví pachatelé, kterým byl uložen trest svobody na doživotí nebo trest odnětí svobody jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi, kterému byl za zvlášť závažný trestný čin uložen trest odnětí svobody ve výši nejméně osmi let, nebo byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchnul z vazby nebo z výkonu trestu dle § 8 z. č. 169/1999 Sb.

Je možné, že v rámci jedné věznice se mohou vyskytovat v jednom zařízení různá oddělení různých typů. Hlavní podmínkou je, že nesmí být ohrožen účel výkonu trestu.³²

3.4. Umístění odsouzených do věznic

Při umístění vězňů do věznic, kde vykonávají trest odnětí svobody, je nezbytně nutné vzít na zřetel základní problém, kterým je náležitá diferenciací odsouzených, neboť dochází k zacházení s různými skupinami osob. Rozdělení je zaměřeno zejména na vnější roztrídění odsouzených, kteří jsou umísťováni do různých typů věznic. Další rozlišení odsouzených se děje z hlediska rozdělení určitých skupin takových osob, tak aby nedocházelo k jejich vzájemnému negativnímu ovlivňování. Nežádoucí stýkání se odsouzených, lze vyloučit specifickým umísťováním neboli vnitřním rozdělením. Způsob umístění odsouzených je blíže popsán v § 7 z. č. 169/1999 Sb.

32.top/clanky/misto-vykonu-trestu-odneti-svobody-a-zarazovani-pachatelu-dojednotlivych-typu-veznic [cit. 2020-02-29]

Vnitřním rozlišením neboli **diferenciací** lze reagovat na charakter závažnosti odsouzených. Tyto se dělí podle § 6 a, vyhlášky č. 345/1999 Sb *Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody* na:

I. prostupná skupina vnitřní diference I. PSVD (prostupové skupiny vnitřní diference)³³

Do této skupiny jsou zařazeni zpravidla prvotrestaní odsouzení s pozitivní výchovnou perspektivou. Dále se sem řadí odsouzení, kteří byli již trestáni, avšak vykazují svým jednáním potenciál pro nápravu a na základě příkladného plnění svých povinností mohou být přeřazeni do této skupiny. Tyto osoby jsou přednostně zaměstnávány a je jim také nabídnuta privilegovaně rekvalifikace.

II. prostupná skupina vnitřní diference II. PSVD

Do této skupiny jsou zařazováni odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu opakovaně, a dále ti, kteří neplnili podmínky pobytu v I. PSVD. K nesplnění dochází nejčastěji pro nezáměr dodržovat program zacházení. Odsouzení jsou zde zaměřeni na upevňování standardních dovedností a návyků v oblasti kázně, pořádku a osobní hygieny. Co se týče zařazení do práce, tak se jedná nejčastěji jen o brigády, zcela výjimečně jim ředitel věznice povolí pravidelnou práci ve věznici.

III. prostupná skupina vnitřní diference III. PSVD

Toto oddělení je zřízeno v prostorách budovy výkonu kázeňských trestů. Do této skupiny jsou zařazováni odsouzení z důvodů neplnění stanovených programů zacházení, spáchání trestného činu či závažného kázeňského přestupku nebo opakovaného porušování stanovené kázně a pořádku.³⁴

Dále máme specifické umístování, které je možné rozdělit:

- mužů a žen: oddělené umístění mužů a žen, je nutné dodržovat nejen z morálních důvodů, ale i z důvodu nápravy těchto odsouzených osob, neboť zákazem styku mužů a žen je docíleno části trestu,
- mladistvých a dospělých: přispívá k naplnění účelu trestu mladistvých. Oddělení odsouzených je požadováno zejména pro jejich zvláštnosti, neboť mají odlišné potřeby

33 <http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/vykon-vezenstvi-307>[cit. 2020-02-26]

34 <http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/vykon-vezenstvi-307>[cit. 2020-02-26]

a paralelně je nutné redukovat negativní vliv, který by mohli přejímat od dospělých odsouzených. Tímto specifickým umístěním se zabývá také zákon o soudnictví ve věcech mládeže.³⁵

- osob, které jsou odsouzeny za spáchání úmyslných trestných činů od odsouzených pro trestné činy z nedbalosti. Při umístění těchto osob je velmi důležité dbát na to, aby vykonávaly trest odnětí svobody odděleně, nebo obyčejně charakter a závažnost spáchaných trestných činů jsou diametrálně odlišné.³⁶

- trvale pracovně nezařaditelných. Trvale pracovně nezařaditelné osoby jsou ty, které dovršily vyšší věk než 65 let. Ty co nemají zájem o práci a nebo ty co si nepožádají o pracovní zařazení. Dále se mezi tyto osoby započítávají odsouzení, kterým byl uznán třetí stupeň invalidity. V neposlední řadě jsou sem zařazeni také odsouzení, u kterých došlo trvale ke zhoršení zdravotního stavu a proto nejsou již schopni práci vykonávat.

- odsouzených s poruchami duševními a jinými poruchami chování. Mezi tyto osoby se počítají odsouzení s duševními poruchami chování, ale i s poruchou osobnosti, dále je nutné sem zařadit osoby, které zneužívají omamné a psychotropní látky a také ty u nichž to doporučil psychiatr.³⁷

- odsouzení s uložených ochranným léčením a zabezpečovací detencí. Mezi osoby, které jsou umístěné do dentenčního zařízení je možné zařadit odsouzené, kteří spáchali své činy ve stavu nepřičetnosti, či snížené přičetnosti, nebo spáchali trestní čin ve stavu, který byl vyvolán duševní poruchou.

Ochranné léčení lze nařídit podle § 99, odst. 1,2 tr. zákoníku, jestliže pachatel spáchal trestný čin ve stavu duševní poruchy, nebo jestliže byl pod vlivem návykových látek. Soud může uložit ochranné léčení i vedle trestu nebo při upuštění od potrestání. Podle závažnosti a povahy nemoci je možné, aby soud rozhodl o ambulantním nebo ústavním léčení. Naopak ochranné léčení se neukládá v případech, kdy je zřejmé vzhledem stavu odsouzeného, že by nedošlo k dosažení jeho účelu.

³⁵ *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7179-375-5, s. 74.

³⁶ Šámal P. A kol *Trestní zákoník I. § 1 až § 139*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 165

³⁷ KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3, s. 46.

Zabezpečovací detenci ve smyslu § 100 tr. zákoníku může soud uložit odsouzenému, který je v době spáchání trestného činu ve stavu duševní poruchy, nebo pod vlivem návykových látek. Toto ochranné opatření se ukládá, pokud by pobyt odsouzeného na svobodě byl pro veřejnost nebezpečný. Zabezpečovací detence je vykonávána v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou.

3.5. Přijímání odsouzených do výkonu trestu

Do výkonu trestu odnětí svobody může být přijata odsouzená osoba jen v případě, že je vystaveno písemné nařízení výkonu trestu a toto nařízení musí být vydáno soudem.

Při nástupu do výkonu trestu musí být odsouzená osoba, srozumitelně a hlavně prokazatelně seznámena s povinnostmi a právy odsouzených podle příslušného zákona, řádu výkonu trestu odnětí svobody a následně také s vnitřním řádem dané věznice.³⁸

Přijímání, umístování, přemístování a propouštění odsouzených je upraveno *vyhláškou č. 345/1999 Sb.*, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody (dále jen *Vyhláška o řádu VTOS*).

Při přijímání odsouzeného do věznice je nutné nejprve ověřit jeho totožnost, a to z důvodu zabránění možné záměně. Může dojít i k situaci, kdy odsouzený je do věznice k nástupu trestu dovezen PČR, přičemž nemá u sebe žádný doklad totožnosti. V tomto případě je možné přijmout odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody jen tehdy, pokud jeho identifikace byla provedena policejním orgánem nebo soudem. Toto předchozí ověření musí být uvedeno v policejním záznamu.

Jestliže se dostaví odsouzený k nástupu výkonu trestu a nemá žádný doklad totožnosti a zároveň není důvod k pochybnostem o jeho totožnosti, může ji potvrdit i podepsáním čestného prohlášení.³⁹

O nástupu odsouzeného do výkonu trestu správa věznice bezodkladně odešle hlášení soudu, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Dále opatrovníkovi, byl-li odsouzený omezen ve svéprávnosti, územnímu odboru krajského ředitelství Policie České republiky příslušnému podle místa bydliště odsouzeného, Generálnímu ředitelství

38 KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3. s. 47.

Vězeňské služby a krajskému vojenskému velitelství dle § 5 odst. 1 vyhlášky o řádu VTOS).

Jestliže odsouzený projde bránou do vězeňského zařízení následuje osobní prohlídka. Tuto prohlídku musí vždy učinit osoba stejného pohlaví. Dále je odsouzený povinen provést potřebná hygienická a protiepidemická opatření. Odsouzený po tomto procesu obdrží ložní prádlo a vězeňské oblečení. Dále si může odsouzený ponechat soudní písemnosti, které obdržel v souvislosti s trestním řízením, právní předpisy, dopisy, knihy a fotografie, hygienické potřeby, hrneček na nápoje, psací potřeby a základní korespondenci. Zmíněný výčet ponechaných věcí se musí vejít do přidělené skříňky. Co se týká osobních dokladů, dokladů totožnosti a peněz, tyto věci je odsouzený povinen dát do úschovy věznice, tak jako civilní oblečení. V případě že odsouzený nastoupí výkon trestu je odděleně umístěn nejprve na přijímací oddělení, kde je po celou dobu, než absolvuje vstupní lékařskou prohlídku a pohovor s vychovatelem. Po provedení těchto záležitostí a po stanovení stupně zabezpečení, je odsouzený zařazen do věznice s ostrahou, kam byl určen soudem. Po jeho umístění zašle správa věznice bezodkladně zprávu Generálnímu ředitelství Vězeňské služby, které rozhodne o tom do jaké konkrétní věznice bude odsouzený umístěn.⁴⁰

Stanovení stupně zabezpečení u odsouzených do věznic s ostrahou je ovlivněno závažností spáchaného trestného činu, výši uloženého trestu a dále počtem spáchaných trestných činů.

Podle stupně zabezpečení se rozlišují 3 oddělení :

- Odsouzení s nízkým vnějším a vnitřním rizikem jsou umisťováni do **oddělení s nízkým stupněm zabezpečení**. Do této skupiny náleží odsouzené osoby za nedbalostní trestné činy k trestu odnětí svobody nepřevyšujícímu 3 roky, pokud u nich nejsou zjištěny okolnosti odůvodňující umístění těchto odsouzených do oddělení s vyšším stupněm zabezpečení. Dále jsou sem začleněni odsouzení za úmyslné trestné činy k trestu nepřevyšujícímu 1 rok, kteří dosud nebyli ve výkonu trestu, pokud současně nejde o odsouzené za trestný čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestný čin

39 Ustanoveno § 5, odst. 1, Vyhlášky 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

40 Vnitřní řád pro odsouzené vazební věznice Praha - Ruzyně, Č. j.: VS-1693-1/ČJ-2017-800132

zahrnující nakládání s omamnými nebo psychotropními látkami nebo trestný čin spáchaný pod vlivem takové látky, kdy došlo nebo hrozilo, že dojde k újmě na zdraví nebo na životě člověka, a nebo trestný čin, který zahrnoval nebo měl zahrnovat násilí, včetně pohrůžky násilí, pokud u nich nebyly zjištěny skutečnosti odůvodňující umístění do oddělení s vyšším stupněm zabezpečení.

- Odsouzení se středním rizikem jsou umístováni **do oddělení se středním stupněm zabezpečení**. Do této skupiny jsou řazeny osoby, které byly odsouzené za nedbalostní trestné činy k trestu převyšujícímu 3 roky. Dále sem náleží odsouzení za úmyslný trestný čin k trestu nepřevyšujícímu 3 roky, kteří jsou ve výkonu trestu nejvýše potřetí, pokud nejde o odsouzené za trestný čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestný čin zahrnující nakládání s omamnými nebo psychotropními látkami nebo trestný čin spáchaný pod vlivem takové látky, kdy došlo nebo hrozilo, že dojde k újmě na zdraví nebo na životě člověka, anebo trestný čin, který zahrnoval nebo měl zahrnovat násilí, včetně pohrůžky násilí, pokud u něj nebyly zjištěny skutečnosti odůvodňující umístění do oddělení s vyšším nebo nižším stupněm zabezpečení.

- Odsouzení s vysokým rizikem jsou umístěni do **oddělení s vysokým stupněm zabezpečení**. Mezi tyto odsouzené jsou zařazeny osoby, u kterých nejsou splněny podmínky pro umístění do oddělení s nízkým nebo středním stupněm zabezpečení.

4. PRÁVA A POVINNOSTI ODSOUZENÝCH

4.1. Rovnost práv

Věznice se rozlišují podle toho, jak je zajištěna bezpečnost a vnější střežení, nicméně tato klasifikace nemá vliv na množství nebo rozdílnost práv a povinností odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody.⁴¹Vnitřní řád věznic se liší například časem budíčku a večerky, pokyny k přemístění na stravování, a to s ohledem na skutečnost, zda mají odsouzení stravování přímo na patře, kde mají svá oddělení či se musí přesunout do hromadných jídelen. Dále se vnitřní řád může týkat konání výchovných programů. Ustanovení rovnoprávnosti odsouzených jim formálně zajišťuje stejná práva, tímto je

⁴¹ SOLNAR, V., *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 9788025440339, s. 79.

přiznán rovný přístup vůči odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody a dále je jim tak garantována nestrannost.⁴²

Odsouzení mají i zvláštní práva, která mají spojitost se samotným výkonem trestu. Tato práva mohou být v určité míře rozšířena, nebo naopak omezena. Formou tohoto rozšíření jsou například odměny, či vycházky, naopak omezením můžou být například kázeňské tresty. Všechny tyto možnosti musí být v souladu se zákonem. Omezení však nemají odsouzení všichni stejné, neboť je v takovém rozsahu, který odpovídá závažnosti spáchaného trestného činu, výši trestu odnětí svobody a umístění v různých typech věznic s určitým stupněm a organizací vnitřního řádu. Markantní rozdíl mezi různými typy věznic je v omezení svobody pohybu a pobytu. Toto omezení vyplývá ze skutkové podstaty trestu odnětí svobody. Je zde aplikována přímá úměra, čím je trestný čin odsouzeného závažnější, tím je u něj použit vyšší stupeň střežení a zajištění. Naopak, jestliže se jedná o trestné činy s nižší mírou škodlivosti a závažnosti, tím dostává odsouzený větší prostor k pohybu.⁴³ Jestliže se jedná o trestné činy s nižší mírou odsouzený větší prostor k pohybu.⁴⁴ Jestliže se jedná o trestné činy s nižší mírou škodlivosti a závažnosti, tím dostává odsouzený větší prostor k pohybu.⁴⁵

4.2. Ochrana práv a oprávněných zájmů odsouzených

Odsouzený může svá práva chránit a je oprávněn v případě jejich porušování vznést stížnost nebo žádost, kterou adresuje přímo soudu. Svou žádost může podat dále k mezinárodních orgánů a organizací, které působí na úrovni evropské i celosvětové. Tyto instituce mají za úkol shromažďovat, prošetřovat a zjistit okolnosti co se týče potenciálního porušování lidských práv. Mezi tyto orgány náleží například Výbor pro lidská práva, Komise pro lidská práva, Úřad pro lidská práva, Výbor pro odstranění rasové diskriminace, Výbor proti mučení, Komise OSN pro postavení žen, Výbor pro práva dítěte a další.⁴⁶ V České republice je možné se obracet na ombudsmana, který

42 ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ O., GRIVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a VOKOUN, R., *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 807552358X, s. 63.

43 § 16, odst 4 Zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

44 § 16, odst 4 Zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

45 § 16, odst 4 Zákon 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

46 KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3, s. 26.

působí jako ochránce veřejných práv a chrání osoby před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud je takové jednání v rozporu s právem, nebo neodpovídá principům demokratického právního státu.⁴⁷

V případě, že odsouzený chce podat žádost dle § 26 odst 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, je potřebné aby splňovala svou formální stránku a musí proto obsahovat jméno, příjmení, bydliště odsouzeného, adresu věznice, popis věci o kterou odsouzený žádá, datum hotovení této žádosti a podpis. U stížnosti jsou náležitosti totožné jako u žádosti. Podání stížnosti je upraveno v § 26 odst 1 zákona o výkonu trestu odnětí svobody

Výše zmíněné žádosti a stížnosti mohou odsouzení vhazovat v zalepených obálkách do schránek k tomu určených, které jsou zamčené a vybírá je jen ředitelem pověřený zaměstnanec vězeňské služby. Tento zaměstnanec nepřichází jinak do přímého styku s odsouzenými. Tato korespondence se zasílá nejpozději následující pracovní den. Za účelem, podání stížnosti může odsouzený využít konzultace se svým advokátem. Pro tyto účely jsou ve věznici zřízeny prostory, kde může k jejich setkání dojít. Před podáním písemné stížnosti může odsouzený požádat o rozhovor s ředitelem věznice. Této žádosti může ředitel věznice vyhovět ihned. Ředitel věznice tak zpravidla učiní, jestliže by mohlo dojít bezprostředně k maření výkonu trestu odsouzených, nebo v případě, že hrozí nějaké zranění, nebo sebepoškození samotného odsouzeného, nebo osob, které jsou s žadatelem na cele nebo oddíle ve výkonu trestu odnětí svobody.⁴⁸

4.3. Osobní práva odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody

A) Korespondence odsouzených a komunikace po telefonu s blízkými

Jak již bylo dříve uvedeno odsouzený přichází o možnost utajení obsahu písemností, přičemž kontrolovat obsah dokumentů může Vězeňská služba. Jestliže dojde k nabytí podezření příslušníkem Vězeňské služby, že by obsah korespondence mohl být přípravou trestného činu, může tuto písemnost zadržet a je povinen jí předat orgánu činnému v trestním řízení.

⁴⁷ ochránce,cz,[cit. 2020-02-29]

⁴⁸ Ustanovení§34, odst. 8 Vyhl. 345/1999 Sb.kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Do korespondence, která se doručuje neprodleně a která nepodléhá kontrole patří, korespondence mezi odsouzeným a jeho obhájcem, který ho zastupuje v dané věci a dále korespondence s orgány moci soudní, výkonné či zákonodárné.⁴⁹

V případě, že odsouzený není schopen svůj dopis napsat, nebo neumí číst, musí mu být umožněno Vězeňskou službou, aby dopis byl napsán, nebo mu přečten. Odsouzený má možnost požádat o asistenci, jestliže potřebuje napsat advokátovi nebo při sepsání žádosti či stížnosti státnímu orgánu.

Korespondencí je možné, posílit a udržet vazby mezi odsouzeným a osobami blízkými, zejména s rodinou. V korespondenci, kterou dostává odsouzený od rodiny, jsou často posílány fotky dětí a rodiny, knihy a odborné časopisy, které přispívají odsouzenému k udržení kontaktu s realitou. Může se stát, že uvězněné osobě jsou zaslány cigarety nebo jiné věci. V takovém případě se však už nejedná o korespondenci, ale o balíček na který se vztahuje § 24 odst. 2 ŘVTOS ten je omezen jak periodicitou tak i obsahem. Množství přijaté korespondence musí být adekvátní úložným prostorům ve skřínce odsouzeného. Pokud odsouzený požádá o uložení těchto listovních zásilek do úschovy, musí mu být vyhověno.

V případě, že je korespondence psána v cizím jazyce, může ji kontrolovat vězeňská služba a do obsahu dopisu nahlédnout. Ten samý den však musí dopis předat odsouzenému nebo odeslat, jestliže nemůže vězeňská služba zkontrolovat takový dopis z důvodu jazykových bariér, nechá kontrolu provést osobu, která disponuje potřebnými jazykovými schopnostmi. Ta je povinná zachovat listovní tajemství.⁵⁰

Vedle korespondence může odsouzený, udržovat styk s rodinou a osobami blízkými pomocí telefonu. Telefonáty si hradí odsouzený vždy sám. Za tímto účelem se používají telefonní aparáty, na kterých je ukládán zvukový záznam hovoru. Na těchto telefonických zařízeních se zobrazuje vytáčené číslo a délka hovoru. O použití telefonu rozhoduje vychovatel věznice, který má odsouzeného na starosti. Použití telefonu je blíže upraveno v § 18 odst. 5 zákona č. 169/1999 Sb.

⁴⁹ Ustanovení § 24, odst. 3, Vyhl. 345/1999 Sb. kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

⁵⁰ Ustanovení § 24 odst. 8, ŘVTOS

B) Návštěvy odsouzených

Osoba ve výkonu trestu odnětí svobody má právo na návštěvy osob blízkých. Za tímto účelem je vymezen čas v celkovém trvání 3 hodiny v rámci jednoho kalendářního měsíce. Čas určený pro návštěvy stanovuje ředitel věznice. Odsouzeného mohou navštívit během návštěvy až 4 lidé. Jestliže navštěvují odsouzeného děti do 15 let, musí být v doprovodu osoby starší 18 let. K návštěvě je vpuštěna pouze osoba na základě občanského či služebního průkazu. Na základě těchto dokladů Vězeňská služba ověří totožnost osoby a následně ji může vpustit do prostoru věznice.

Návštěvník se dostane do věznice na základě písemného povolení k návštěvě, které zasílá odsouzený osobám blízkým. Na tomto povolení jsou napsané osoby, které jsou pozvány odsouzeným, dále je zde uveden čas, kdy mohou tyto osoby přijít na návštěvu.

Během návštěv může Vězeňská služba kdykoliv kontrolovat osoby, které se pohybují v areálu věznice. Tyto návštěvy se konají v prostorách k tomu určených, které jsou po dobu návštěv pod nepřetržitým střežením Vězeňské služby.

Ve výjimečném případě při výborném chování odsouzeného může ředitel věznice dovolit přítomnost návštěvy bez dohledu příslušníka Vězeňské služby. V opačném případě může naopak ředitel věznice nařídit zesílený dohled. Pokud má Vězeňská služba podezření při příchodu návštěvy do věznice, že by navštěvující osoba mohla mít u sebe zbraň, je tato osoba povinna podrobit se osobní prohlídce a zbraň uschovat na příslušném místě u vstupu. Do věznice nemají povolený vstup osoby s mobilním telefonem a záznamovou technikou. Návštěvníci nesmí být při návštěvě pod vlivem alkoholu nebo omamných a psychotropních látek. V takovém případě nejsou návštěvníci do věznice vpuštěni.⁵¹

C) Uspokojování kulturních potřeb odsouzených

V tomto směru má možnost odsouzený si objednat knihy a denní tisk, který si hradí sám. Předmětná literatura však nesmí mařit účel výkonu trestu. Jestliže nemá odsouzený dostatek finančních prostředků na zakoupení literatury, může využívat vězeňskou knihovnu.⁵² Tento způsob trávení času je shledávám prospěšným, neboť odsouzení

51 obase.cz/vyklad-pojmu-z-vezeni/vyklad-dle-zakona/navstevy-odsouzenych[cit.2020-02-29]

52 KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3, s. 46.

často začínají myslet pozitivněji a dokáží se i lépe připravit na návrat do společnosti po ukončení trestu odnětí svobody. Dalším pozitivem v tomto směru je, že samovzdělávající se odsouzení mají větší předpoklad pro uplatnění se v zaměstnání, a to již v průběhu trestu, kdy jsou zařazeni na pracovní pozice.⁵³

4.4. Volnočasová náplň a program zacházení

Volnočasové aktivity odsouzených jsou takové aktivity, které působí aktivně a pozitivně na fyzickou, ale hlavně psychickou stránku odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Tyto aktivity mají možnost si odsouzení vybrat sami z možností, které jsou jim nabízeny danou věznicí. Všechny tyto aktivity probíhají v době, kdy mají odsouzení osobní volno. Mnoho odsouzených těchto možností využívá zejména proto, aby naplnili svůj volný čas něčím, co jim může přinést potěšení, co je může pozitivně motivovat, mohou vyzkoušet něco, na co před výkonem trestu neměli ani pomyslení nebo jim jejich situace neumožňovala. Fyzicky zdatní mají zájem především o návštěvu posilovny, či kolektivní míčové hry jako je fotbal či nohejbal. U sportů mohou odsouzení vybit přebytečnou energii. Naproti tomu odsouzení, jsou na více zaměřeni na kroužky, mají možnost se věnovat vzdělávání nebo mohou navštěvovat literární a výtvarné hodiny. Tyto aktivity jsou pro odsouzené kromě zábavy a výplně jejich volného času součástí programu zacházení (jedná se výchovné vedení odsouzeného popsáno v kapitole 4.5. **Program zacházení**).

Rozdíl mezi volnočasovými aktivitami a programem zacházení, spočívá v tom že, volnočasové aktivity jsou plněny dobrovolně, zatímco program zacházení, je povinný a odsouzení se jen musí účastnit a plnit stanovené úkoly.⁵⁴

4.5. Program zacházení

Jedná se výchovné vedení odsouzeného během výkonu trestu odnětí svobody personálem věznice. Na úspěšnost těchto programů mají odsouzení velký vliv sami, neboť jejich efektivnost je závislá na chuti a schopnosti se do programu zapojit. Dále záleží samozřejmě na náročnosti a kvalitě zvoleného programu. Programy zacházení

⁵³ § 24 odst. 8, Vyhlášky 345/1999 Sb., Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

⁵⁴ ŠRAJ BROVÁ, J., *Vězeňství v České republice Volnočasové aktivity pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody*, Brno: Jabok – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2017, s. 57.

zpracovávají odborní zaměstnanci Vězeňské služby. Na základě plnění povinností odsouzeným je vyhodnocena aktivita takové osoby a postupně jsou stanoveny další výchovné programy, které pomáhají těmto osobám s následným začleněním do společnosti po propuštění z výkonu trestu. Program zacházení se je vykonáván skupinově v nejvyšším počtu 10 odsouzených. V případě že se programu zacházení účastní pouze jeden odsouzený, musí to být schváleno ředitelem věznice či jeho zástupcem.⁵⁵

Program zacházení je možné rozdělit na:

- **pracovní aktivity,**
- **vzdělávací aktivity,**
- **speciálně výchovné aktivity,**
- **zájmové aktivity a**
- **oblast utváření vnějších vztahů.**

Mezi **pracovní aktivity** programu zacházení patří zejména zaměstnávání odsouzených. Dále sem spadají práce, které jsou nutné k provozu věznice a pracovní terapie, kterou mají pod svým vedením zaměstnanci Vězeňské služby. Za tímto účelem musí být odborně vyškoleni a kvalifikováni.⁵⁶

Vzdělávacími aktivitami jsou zejména takové aktivity, které jsou realizovány středním odborným učilištěm, středními či vysokými školami. Tyto aktivity jsou kontrolovány zaměstnancem Vězeňské služby. Vzdělávací aktivity jsou často pozitivním vodítkem, jak odsouzené obohatit o cenné znalosti a zkušenosti v oblasti, ve které se vzdělávají. To co se odsouzení naučí během výkonu trestu odnětí svobody, přispěje po jejich propuštění k snadnějšímu začlenění zpět do společnosti.

Speciálně výchovnými aktivitami jsou aktivity programu zacházení, které mají charakter speciální pedagogiky, psychologie, sociologie a terapeutického působení.

55 MAREŠOVÁ, A., BIEDERMANOVÁ, E., ROZUM, J., TAMCHYNA, M. A ZHŘÍVALOVÁ, P.. *Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody - kriminologická analýza*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-157-8, s. 68.

56 § 36 odst. 3, Vyhlášky 345/1999 Sb., Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

Účelem těchto aktivit je působit na myšlení, chování odsouzeného a společně najít příčiny, které jej vedly k páčání trestné činnosti.

Zájmové aktivity jsou pro odsouzené zřejmě ty nejpříjemnější, které jsou vykonávány pod vedením kvalifikovaného a školeného zaměstnance Vězeňské služby. Odsouzení vykonávají aktivity, které jim přinášejí radost, pohodu a pocit štěstí, že mohou dělat něco, co je baví.

Oblast utváření vnějších vztahů se realizuje v průběhu programu zacházení, kdy odsouzení jsou podporováni k vzájemné komunikaci a řešení situací, ve kterých se snaží nacházet společná východiska.

Plnění programu zacházení je základním předpokladem pro pozitivní hodnocení odsouzeného výchovným personálem vězeňské služby, na základě kterého mohou být odsouzení přeřazeni mezi diferenčními třídami. Úspěšnost plnění těchto programů zacházení, samotné aktivity provozované při těchto programech a dosažení daných cílů je písemně vyhodnocováno zaměstnanci vězeňské služby. V době umístění odsouzeného ve výstupním oddělení je hodnocení prováděno po dvou měsících. Ve věznicích s ostrahou je to jedenkrát za tři měsíce a se zvýšenou ostrahou je to jedenkrát za šest měsíců. U mladistvých se tak děje jedenkrát za měsíc.⁵⁷

4.6. Základní povinnosti odsouzených

Odsouzený je během výkonu trestu je povinen dodržovat kázeň, plnit pokyny a příkazy Vězeňské služby ukládané na základě zákona a vyhlášky. Dále je povinen pracovat, pokud mu byla přidělena práce a nespadá do skupiny trvale pracovní nezařaditelných, nebo pokud není dočasně uznán lékařem za zdravotně neschopného k výkonu pracovní činnosti.

Odsouzený má také povinnost udržovat pořádek, zacházet šetrně s věcmi, které mu byly zapůjčeny, neničit budovy a zařízení věznice. Mezi hlavní povinnosti patří plnění programu zacházení a dodržovat pravidla chování vůči ostatním odsouzeným a příslušníkům Vězeňské služby.

⁵⁷ Ustanovení § 38 odst. 1, Vyhlášky o ŘVTOS

Proti odsouzenému, který neplní své povinnosti a neuposlechne napomenutí nebo výzvy Vězeňské služby, je možné v nezbytném případě použít v nezbytném rozsahu prostředky, které jsou povoleny zákonem.⁵⁸

Mezi tyto prostředky patří dle § 17 odst. 2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky 555/1992 Sb.(dále jen zákon VJS):

- a) hmaty, chvaty, údery a kopy sebeobrany,
- b) předváděcí řetízky,
- c) pouta,
- d) poutací popruhy,
- e) pouta s poutacím opaskem,
- f) slzotvorný, elektrický nebo jiný obdobně dočasně zneschopňující prostředek,
- g) obušek nebo jiný úderný prostředek,
- h) služební pes,
- c) vodní stříkač,
- i) zásahová výbuška,
- j) expanzní zbraně,
- k) úder střelnou zbraní,
- l) hrozba střelnou zbraní,
- m) varovný výstřel,
- n) vytlačování štítem,
- o) vytlačování vozidlem,
- p) prostředek k zamezení prostorové orientace.

Mimo výše uvedené je odsouzený povinen podle § 28 odst 2 z. VTOS dodržovat následující povinnosti:

- nechat na sobě vykonat osobní prohlídku. Tato prohlídka vede k tomu, aby mohla být vyloučena přítomnost věci, která by mohla narušit výkon trestu odnětí svobody,

⁵⁸ Ustanovení 28, odst. 4, *Zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody*

- dovolit zaměstnancům vězeňské služby zkontrolovat své osobní věci. Jestliže je prováděna prohlídka osobních věcí odsouzené osoby, je nutná její přítomnost nebo osoby, která je s ní umístěna na cele nebo pokoji,
- absolvovat při nástupu lékařskou vstupní prohlídku, mimořádnou lékařskou prohlídku a také preventivní opakované prohlídky. Tyto povinnosti se vztahují i na očkování nebo laboratorní vyšetření,
- snést veškeré úkony, které jsou spojené s jeho identifikací,
- v případě zranění, je povinen to nahlásit neprodleně Vězeňské službě,
- dodržovat základní hygienu,
- uložit si do úschovy cennosti, které má u sebe při nástupu výkonu trestu odnětí svobody,
- podrobit se vyšetření, zda není pod vlivem návykových látek, jestliže se ukáže jejich přítomnost, je odsouzenému naúčtována náhrada škody za toto vyšetření,
- nahlásit jméno a příjmení svého obhájce nebo advokáta,
- plnit povinnosti vnitřního řádu věznice, včetně osmihodinového spánku, během kterého musí odsouzený udržovat noční klid,
- respektovat zákaz kouření, v prostorách, kde to není povoleno z protipožárních důvodů nebo v místech, kde by mohlo dojít ohrožení zdraví nekuřáků,
- informovat věznicí, jestliže dojde ke změně jeho rodinných údajů,
- neprodleně oznámit věznicí skutečnost, že je poživitelem důchodu, výsluhového příspěvku, nebo má příjem podléhající dani z příjmu a z uvedených finančních prostředků zajistit zasílání částky na účet vedený věznicí na úhradu nákladů výkonu trestu ve výši stanovené zvláštním právním předpisem.

5. Vzdělávání a zaměstnávání odsouzených

5.1. Vzdělávání odsouzených

Vzdělávání odsouzených se jeví, jako velice perspektivní program, jenž je umožněný odsouzeným, u kterých je předpoklad, že touto formou vzdělávání na základních nebo i středních školách si zvýší svůj všeobecný přehled a znalosti vedoucí k získání vyšší pracovní kvalifikace. Během tohoto vzdělávání jsou odsouzení zařazeni do práce.⁵⁹

Tento způsob převýchovy je vhodný pro naplnění účelu trestu. Osoby ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) nabývají takových znalostí a zkušeností, které jim mohou pomoci po propuštění z VTOS získat lepší pracovní pozice. Je potřeba vybrat takové jedince, u kterých je možné předpokládat, že budou mít snahu se vzdělávat a připravit se na život po propuštění z VTOS. Věznice proto vytvářejí podmínky, aby odsouzení mohli vzdělávání získat. Vzdělávání je i součástí programu zacházení. Obecně platí, že studium na středních a vysokých školách je doporučeno osobám s vyššími tresty, neboť předpoklad k dokončení studia z hlediska časových možností je pravděpodobnější.⁶⁰

Ředitel věznice může schválit, aby odsouzení kteří jsou umístěni v oddělení se středním nebo nízkým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou nebo odsouzení v oddělení ve věznici pro mladistvé, měli možnost navštěvovat školy i mimo střežené prostory věznice a tím plnili plnohodnotnou docházku. Plnění této docházky je dalším předpokladem osvojení si určité pravidelnosti, systematickosti a povinnosti, která vede k osvojení si základních pravidel života na svobodě.⁶¹

59 KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3. s. 58.

60 [Httpcasopis.mensa.cz/veda/vezni a vzdelani](http://casopis.mensa.cz/veda/vezni-a-vzdelani)[cit.2020-02-16].

61 Ustanovení § 46, odst 1 Vyhláška 345/1999 Sb. ŘVTOS.

5.2. Zaměstnávání odsouzených

Zaměstnávání odsouzených je jedna ze základních částí programu zacházení z kategorie pracovních aktivit. Touto činností je na mysli práce, kterou je zajištěn běžný, každodenní provoz věznice. Pracovní terapie je vedena osobami, které jsou odborně vzdělány a jsou z řad zaměstnanců Vězeňské služby.⁶²

Práci odsouzených lze označit za velice účinný prostředek přispívající k resocializaci. Lze říci, že práce působí na odsouzené ve všech směrech kladně a poskytuje jim nové příležitosti při hledání budoucího zaměstnání. Odsouzeným přináší práce pocit, že něco dokážou, že někam patří.

Na nutnost zaměstnávat odsouzené, poukazují i v Evropská vězeňská pravidla z roku 2006.⁶³ Zaměstnávání odsouzených má kladný přínos i z hlediska ekonomiky, neboť zaměstnání odsouzení si hradí z odměn za práci vzniklé dluhy, náklady na výkon trestu a výživné.⁶⁴ Z hlediska Evropských vězeňských pravidel musí být práce pro odsouzené pojata jako přínosná náplň času stráveného ve výkonu trestu odnětí svobody a ne jako trest. Práce musí být takového charakteru, aby udržovala nebo zvyšovala schopnosti a kvality odsouzených.

Charakteristickou pro dnešní dobu je veliká nouze o zaměstnance, ale zároveň nevzniká dostatek pracovních pozic pro odsouzené. Příčinou je negativní postoj mnoha firem, které nedokážou, respektive nechtějí využít formu snadněji získatelného výrobního faktoru. Tento přístup je pro odsouzené značně demotivující a degradující. Dlouhodobá nezaměstnanost těchto osob způsobuje nechuť k práci a podporuje ztrátu návyků z období před výkonem trestu odnětí svobody.

Způsoby základního zařazení odsouzených do zaměstnání

1) Odsouzení, kteří jsou zaměstnaní v objektu věznice vykonávají zejména práci, která je v režii věznice. Jedná se hlavně o pracovní výkony v oblasti údržbářství, zámečnictví, údržby vozového parku, úklidu i třídění odpadu, obstarání úseku stravování nebo zajištění čistého prádla a lůžkovin pro odsouzené.

62 KALVODOVÁ, V. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3. s. 73.

<https://www.vscr.cz/wp-content/Evropska.pravidla.pdf>[cit.2020-02-16]

64 BIEDERMANOVÁ, E. a PETRAS, M., *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-115-8. s. 92.

2) Odsouzení, kteří jsou zaměstnaní na základě smlouvy, kterou uzavírá věznice s podnikatelským subjektem. V tomto případě lze práci u podnikatelských subjektů rozdělit jak na práci v objektu věznice, tak i mimo ni. Odsouzení své zaměstnávání u těchto podnikatelských subjektů musí nejprve písemně potvrdit, jelikož nemůže dojít k tomu, že by odsouzení byli k práci nuceni. Náleží sem zejména o jednodušší práce u menších podnikatelských subjektů. Do těchto činností se řadí například kompletace automobilových součástí, sklářské práce, pomocné práce ve skladu, lepení obálek či různé úklidové práce.⁶⁵

Odsouzení jsou zaměstnáváni se souhlasem ředitele věznice, který své rozhodnutí učiní zejména na doporučení zaměstnanců a příslušníků věznice, jež mají o osobách ve výkonu trestu velmi podrobné a přehledné informace. Mezi tyto zaměstnance lze začlenit vychovatele, vězeňského psychologa, speciálního pedagoga.⁶⁶

Při zařazení odsouzených na pracoviště má velký vliv také typ věznice, v návaznosti na to jaký je stupeň střežení osob ve VTOS. Zpravidla odsouzení v režimu dohledu jsou zaměstnáváni ve venkovních nestřežených pracovištích. Na těchto pracovištích jsou tyto osoby pod dozorem určené osoby, která je zodpovědná za to, že odsouzení nebudou narušovat účel výkonu trestu. Odpovědná osoba musí mít stále přehled o tom, kde se odsouzení pohybují a jakou činnost vykonávají. Venkovní pracoviště odsouzených je pevně dáno a jakákoliv změna polohy těchto osob musí být neprodleně oznámená věznicí.

65 KALVODOVÁ, V., *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-706-3. s. 79.

66 § 29, odst 2 *Zákon 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody*.

5.3. Zákaz některých prací

Jsou činnosti ve smyslu § 31 odst 1 zákona VTOS, které mají odsouzení výslovně zakázané. Mezi tyto činnosti jsou řazené práce s výbušninami, omamnými a psychotropními látkami nebo jedy, které by mohly způsobit negativní ovlivnění jeho zdraví, nebo by vyvolat způsobit škodu na majetku.⁶⁷

5.4 Pracovní postavení a podmínky odsouzených

Jestliže se nejedná o nestřežené venkovní pracoviště, pracují odsouzení pod dohledem zaměstnanců věznice a příslušníků vězeňské služby. Důležité je vyzdvihnout právo odsouzených se formou připomínek podílet na řešení ochrany bezpečnosti a zdraví při výkonu těchto prací. Je třeba upozornit, že do pracovní doby není počítána doba na úklid, který má charakter každodenní činnosti k zajištění provozu věznice, neboť tohoto úklidu se účastní všichni odsouzení. Úklidová činnost je jedna z povinností odsouzených po dobu výkonu trestu odnětí svobody. Tento úklid však nesmí mít vliv na dobu nutnou k odpočinku. Může nastat situace, kdy je potřeba uložit odsouzeným, aby pracovali přesčas. Přesčas může nařídít ředitel věznice, a to za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem.⁶⁸

5.5. Aktuální situace a možnosti uplatnění v ČR

Je výhodou, že i česká právní úprava dovoluje poměrně pravidelný a rozsáhlý pohyb a pobyt odsouzeného za branami věznice zcela bez dozoru Vězeňské služby. Tuto možnost získávají nejčastěji odsouzení, kteří jsou zařazeni do oddělení s nízkým stupněm zabezpečení věznice s ostrahou. Příležitost takového pracovního zařazení dostávají odsouzení na povolení ředitele věznice. Do této kategorie spadají výkony v rehabilitačních zařízeních, zdravotnických zařízeních, sportovních, osvětových, kulturně výchovných akcích a bohoslužbách. Je nutné mít na paměti, že tento pobyt je určený pro zaměstnání odsouzených, ne proto, aby se stýkali s rodinou a utužovali rodinné vazby. Situace, kdy je odsouzený zaměstnaný, je přínosem jednak pro společnost, ale i pro odsouzeného samotného. Problémem je skutečnost, že tato možnost se týká jen úzké

67 § 31, odst 1, zákon 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

68 § 32, odst 2, zákon 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

skupiny odsouzených a to především z řad odsouzených s nízkým rizikem útěku či recidivy. Dalším negativním jevem, je že odsouzení jsou pod stálým tlakem ostatních spoluvězňů, kteří je negativně ovlivňují a může docházet i k vyhrožování, či šikaně v případech, že nejsou ochotni pro ně dělat, to co jim spoluvězni nařídí.⁶⁹

5.6. Odměňování zaměstnaných odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody

System odměňování upravuje *Nařízení vlády č. 361/2017 Sb. o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody*.

Před začátkem vykonávání práce je odsouzený seznámen se systémem odměňování, což musí potvrdit i písemně. Odměna odvíjí podle zařazení do skupiny. Rozčlenění je závislé na náročnosti odvedené práce. Také se hledí na potřebný stupeň kvalifikace a kvality odvedené práce.

Odměna pracujícího odsouzeného, je tvořena:

- základní složkou odměny,
- odměnou za práci přesčas,
- příplatkem za práci ve svátek,
- příplatkem za noční práci,
- příplatkem za práci ve ztíženém pracovním prostředí,
- časovou složkou odměny nebo úkolovou složkou odměny.

Odměnu za vykonanou práci obdrží odsouzený zpětně za kalendářní měsíc. Tuto odměnu mu vyplácí věznice.

Při zaměstnávání odsouzených se může stát, že osoba odvede nekvalitní práci, při které je vytvořený výrobek nepoužitelný nebo nefunkční. V takovém případě mu za práci nebude odměna vyplacena. Jestliže je však možné zjednat nápravu a výrobek uvést do plně funkčního a plnohodnotného stavu, je odsouzenému vyplacena odměna za práci odpovídající výrobě tohoto výrobku. Práci, kterou vykonal odsouzený při opravě výrobku, mu věznice hradit nebude.⁷⁰

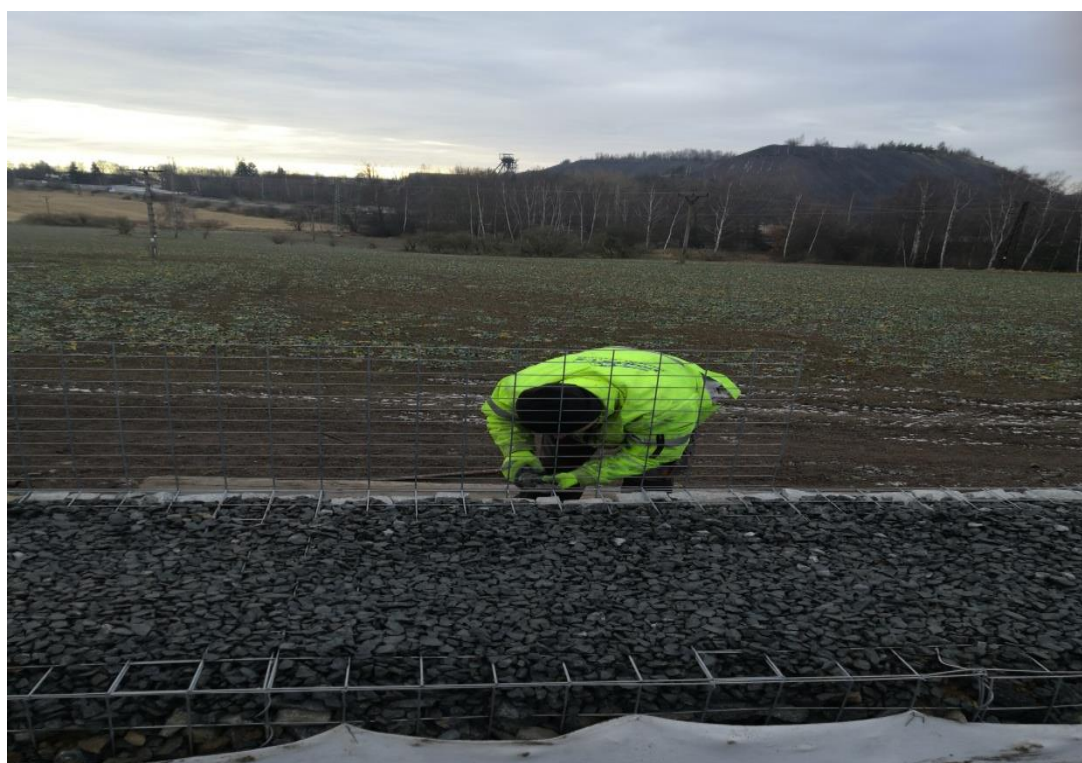
69 Hulmáková, J., K možnostem a limitům rozvoje vybraných alternativních způsobů výkonu nepodmněného trestu odnětí svobody v České republice, Zdroj: Trestněprávní revue 10/2017, s. 234.

70 §1, odst. 6, *Nařízení vlády č. 361/2017 Sb. o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody*

5.7. Zařazení odsouzeného do skupiny podle kvalifikace potřebné pro vykonávání práce

Jednotlivé skupiny jsou rozděleny podle náročnosti práce, která bude po odsouzeném požadována:

- I. skupina - práce, u kterých není požadována odborná kvalifikace,
- II. skupina – práce, pro níž je potřebné střední vzdělání s výučním listem nebo jiná odborná kvalifikace,
- III. skupina – práce, pro níž je zapotřebí dosáhnout vyššího odborného vzdělání, vysokoškolského vzdělání (titul Bc.) nebo nejméně úplné střední vzdělání s maturitou.
- IV. skupina – práce, u kterých je zapotřebí vysokoškolské vzdělání v magisterském stupni vzdělání.⁷¹

Obrázek č. 1. Zaměstnaný odsouzený, výstavba opěrné zdi.

⁷¹ § 2, Nařízení vlády č. 361/2017 Sb. vlády o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody

5.8. Srážky z odměn osob odsouzených, které jsou zařazeny do výkonu práce

Danou problematiku řeší vyhláška č. 10/2000 Sb., *o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů*, podle níž celková výše srážek nesmí převýšit 72% čisté odměny odsouzeného. Srážky z odměny odsouzeného lze rozdělit do třech základních skupin dle následujícího dělení:

1) částka na pojištění sociálního zabezpečení, zdravotní pojištění, zálohu na daň z příjmů fyzických osob a příspěvek na státní politiku nezaměstnanosti. Částka, která zbyde po odečtení těchto srážek je označována jako čistá odměna.

2) Z čisté odměny je odsouzenému dále věznicí sraženo:

- výživné pro děti, kterým je odsouzený povinen toto platit, dále příspěvek na úhradu nákladů na dítě, které je v péči v ústavního nebo výchovného zařízení,
- náklady na výkon trestu nebo vazby, která mu předcházela.
- srážky, které jsou nařízené výkonem rozhodnutí soudu nebo orgánu státní správy.⁷²

⁷² Vyhláška č. 10/2000 Sb. *o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů*

6. Uplatnění odsouzených osob v oblasti dopravy v době výkonu trestu odnětí a následně po jejich propuštění

6.1. DORYS CZ s r. o. - charakteristika zaměstnavatele

Firma DORYS CZ s r.o. byla založena v roce 1998 manželem Zdeňkem Rysem a Janou Rysovou. V době vzniku měla firma velkou naději na to stát se v budoucnosti úspěšnou dopravní společností, neboť paní Rysová disponovala znalostmi z oblasti ekonomie a managementu a v průběhu předchozího zaměstnání ve společnosti Drupol získala přehled o kvalitě nákladních aut typu dodávka. Pan Rys měl velmi dobrou zeměpisnou orientaci v Evropě, neboť jako úspěšný motoristický závodník, reprezentoval Českou republiku a zcestoval celou Evropu. Od samého začátku se jednalo o rodinnou firmu, ve které se stal prvním řidičem právě pan Rys a první dispečerkou paní Rysová. Firma se zabývá vnitrostátní a mezinárodní nákladní autodopravou.⁷³

V roce 1993 byla firma pro její růst změněna na DORYS CZ s r.o. a s postupným rozvojem začala firma nakupovat první velká nákladní auta od značky DAF. Dopravní firma se začala zaměřovat na státy Německo, Rakousko, Francii a Španělsko. Postupem času se rozšiřoval její vozový park i dispečink, který převzal pan Rys a přijal nového dispečera a paní Rysová se začala zabývat ekonomickou stránkou firmy a její propagací na území ČR. I oddělení ekonomiky a marketingu bylo rozšířeno o nové pracovníky. Postupem let se společnost stále vyvíjela a rozšiřovala, což je zřejmé z velikosti vozového parku kamionů, dále byla vystavěna servisní dílna a pronajaté sklady ve městě Příbram. V průběhu dalších let firma nadále expandovala a proto se její majitelé rozhodli v roce 2012 zainvestovat a pořídit logistický areál v Příbrami na Brodě, kde vystavěli nové administrativní zázemí s kapacitou pro 40 administrativních pracovníků. Nové sklady s kapacitou 1600m² a s digitálním kamerovým zabezpečením. Výstavbou těchto skladů společnost dále rozšířila své možnosti v oblasti skladování a spedičních služeb.⁷⁴

73 Interní materiály firmy DORYS CZ s r.o. Rys, Z., Příbram, s. 3.

74 Tamtéž str. 7.

V současné době se firma stále vyvíjí a nyní buduje sklady se záměrem vybudovat dopravní logistické centrum.

6.2. Možnosti zaměstnávání odsouzených osob ve firmě DORYS CZ s r.o.

A) Skladování:

- skladování je nedílnou součástí logistického systému firmy DORYS CZ s r.o. Tato služba je v dnešní době velmi významná, neboť zaručuje určitou úroveň servisu pro zákazníky. Pracovní náplň skladování je možné rozčlenit na několik následujících činností:

- **příjem, kontrola a evidence přijatého zboží a jeho dokumentace.** Příjem zboží představuje složení zboží z přepravního prostředku a kontroly stavu zboží. Jedná se o zjišťování, zda zboží není poškozené a dále je nutné se přesvědčit, že skutečně souhlasí počet kusů a jejich hmotnost, která je uveden na průvodní dokumentaci.⁷⁵

- **příprava zboží na vyskladnění** začíná opětovnou kontrolou, která vede k ověření, že původní dokumentace opravdu souhlasí s přijatým zbožím na skladě, dále dojde k přeměření rozměrů nákladu a prověření zda je zboží stohovatelné (je možné ho naložit na sebe). Stohovatelnost je velmi důležitá vlastnost, která je z hlediska systému nakládání aut firmy DORYS CZ s r.o. nezbytná, neboť tato dopravní společnost se soustředí na nakládání sběrné služby (na jednom nákladním autě je více zásilek),

- **expedice zboží-** nakládka nákladních aut na export včetně dokumentace. Expedice je poslední činnost spojená s pohybem zboží. Skládá se z fyzického naložení zboží do dopravního prostředku, ze zajištění nákladu pomocí rozpěrných lišt a kurtů a finálové kontroly skutečně naloženého zboží a vyhotovení průvodní dokumentace, která provází naložené zboží po celou dobu přepravy k cílovému zákazníkovi. U naloženého automobilu, je třeba dbát zejména na bezpečné zajištění, uložení zboží na prostředku a kontrolu celkové váhy, která nikdy nesmí převýšit hmotnost, která je uvedena v technickém průkazu vozidla.⁷⁶

V této oblasti jsou odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody z počátku přijatí na práci ve skladu, a to do oddělení příjmu zboží, přičemž jsou po celou dobu pod kontrolou

75 LAMBERT, D. M. a STOCK. R. J. *Strategic logistics management*. 3rd ed. Homewood, IL: Irwin, c1993. ISBN 0256088381, s. 5.

76 Interní materiály firmy DORYS CZ s r.o. Rys, Z., Příbram, s. 15.

vedoucího směny skladu. Během své pracovní směny se naučí rozeznávat, zda je potřeba zboží vyložit z boku vysoko zdvižným nebo paletovým vozíkem. Dále postupně získávají znalosti transitní dokumentace jako je CMR (mezinárodní dopravní dokument) a ložných listů. Během dlouhodobějšího začleňování odsouzených osob do práce dochází k jejich proškolení, kterým získají kvalifikaci k používání manipulační techniky jako jsou elektrické ruční vozíky, pomocí kterých mohou plnit zadané úkoly při vykládce zboží. U těch odsouzených, u kterých je vidina perspektivy, že by se v budoucnu mohli stát po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody stálými zaměstnanci, je snaha k proškolení na vysoko zdvižné vozíky.⁷⁷ V současné době jsou ve skladu zaměstnáni 4 odsouzení, kteří jsou rovnoměrně rozděleni na ranní a odpolední směnu.

B) Servis vozového parku:

- jak již bylo zmíněno firma DORYS CZ s r.o. se zaměřila na nákladní automobily značky DAF. Tímto směrem se vydala již před 24 lety a tuto dlouhodobou spolupráci využívá hlavně pro možnost nakupování univerzálních náhradních dílů, které potřebuje při opravě svého vozového parku ve vlastním servisu. Na tomto oddělení servisu je zaměstnán dlouhodobě (již 3 a půl roku) jeden odsouzený, který již nabyt za tuto dobu dostatečné množství znalostí a dovedností, že je v jednání jeho setrvání u firmy i po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.⁷⁸

C) Řidič MKD (mezinárodní kamionové dopravy)

- řízení nákladních vozidel je velmi náročná práce, a to jak fyzicky, tak psychicky. Postupem času bohužel dochází k tomu, že ubývá zkušených řidičů, kteří jezdí dlouhodobě, ale jsou z nějakého důvodu nuceni opustit svou práci, nejčastěji se jedná o zdravotní problémy zad a krční páteře. Dalším důvodem je, že jim vzhledem k narůstajícímu věku ubývá fyzických sil a nejsou již schopni tuto práci naplno zastat. Při odchodu těchto zkušených harcovníků, ale nedochází k rovnoměrnému příchodu nových řidičů, kteří by tuto profesi vykonávali. V České Republice tuto skutečnost podporují zákonné podmínky, které ztěžují získání profesního osvědčení novým adeptům potřebné k vykovávání práce řidiče mezinárodní dopravy. Firma DORYS CZ s r.o. se snaží u odsouzených, kteří pracují ve skladu, vytipovat osoby, které by podpořily v jejich rozvoji a životě po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. U těchto osob je však velmi složité docílit získání profesního osvědčení, neboť musí povinně absolvovat 90

77 Interní materiály firmy DORYS CZ s r.o. Rys, Z., Příbram, s. 15.

78 Interní materiály firmy DORYS CZ s r.o. Rys, Z., Příbram, s. 16.

výukových hodin. A dále musí splnit teoretickou a praktickou část v autoškole, kterou zakončí zkouškou. Splnění této zkoušky vede k získání řidičského průkazu. Vzhledem k časové náročnosti při navštěvování těchto výukových bloků jsou tyto osoby nezaměstnané a vedené na úřadu práce. Snahou dopravní firmy DORYS CZ s r.o. je, aby získání profesního průkazu bylo možné již v rámci programu zacházení během výkonu trestu odnětí svobody v prostorách této firmy a dále aby odsouzení pod dohledem odpovědné osoby mohli navštěvovat teoretickou část školení řidičského oprávnění skupiny C.

D) Dispečink mezinárodní kamionové dopravy

- do tohoto oddělení jsou přijaty osoby, které mají jak jazykové znalosti, tak i znalosti řidiče, neboť se od nich očekává, že řidičům za volantem vždy pomohou. Je nutné, aby dispečer byl zodpovědný a komunikativní, svým vyjadřováním a chováním dokázal získat zákazníky a přitom organizoval nakládky a vykládky zboží v závazných termínech a tím uspokojoval jejich potřeby. V současné době pracují na dispečinku již dva bývalí odsouzení, kteří byly propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody. Oba disponují výbornou znalostí anglického jazyka a znalostmi, které k zajištění dopravy potřebují.⁷⁹

⁷⁹ Interní materiály firmy DORYS CZ s r.o. Rys, Z., Příbram, s.16.

7. Případová studie – zaměstnávání odsouzených ve společnosti DORYS CZ, s.r.o.

Autor práce si prostřednictvím této kapitoly dal za cíl doplnit, dosud uváděné skutečnosti převážně teoretického charakteru, o empirické údaje získané v rámci terénního zkoumání u firmy DORYS CZ, jejímž je zaměstnancem a zná proto velmi dobře tamní poměry. Za účelem získání relevantních informací byla zvolena vědecká metoda řízeného rozhovoru, která se po zvážení jejích kladů a záporů jevila jako nejvhodnější.

U firmy DORYS CZ je v současnosti zaměstnáno šest osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody a pět osoby, které zde našly zaměstnání v době, kdy byly ve výkonu trestu odnětí svobody a zůstaly zde zaměstnány i poté, co došlo k jejich propuštění.

Pro účely zkoumání bylo hovořeno se všemi jedenácti osobami, které jsou rozmístěni na různých pracovních pozicích. Tyto osoby během zaměstnání ve firmě DORYS CZ s.r.o. získaly nové znalosti a také vyšší kvalifikaci, což mělo za následek posun v jejich pracovní kariéře.

Prostřednictvím řízeného rozhovoru byly zaměstnanci dotázáni na následující autorem práce stanovené otázky:

1. Za jaký trestný čin jste byl soudem odsouzen?
2. V jaké výši Vám byl soudem uložen trest odnětí svobody?
3. Na jaké pracovní pozici jste ve firmě DORYS CZ s r.o. zaměstnán?
4. Po jak dlouhou dobu?
5. Jaký byl Váš profesní vývoj u firmy DORYS CZ s.r.o.?
6. Jaké znalosti či dovednosti jste si u firmy DORYS CZ s.r.o. osvojil?
7. Co by mohlo přispět k Vašemu profesnímu růstu ve firmě DORYS CZ s.r.o.?
8. Co považujete za své životní priority po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody?

Na výše uvedené otázky odpovídaly dvě do jisté míry rozdílné skupiny zaměstnanců. První skupinu tvořily osoby, které jsou zaměstnány ve firmě DORYS CZ s r.o. již v průběhu výkonu trestu odnětí svobody (**Skupina 1**). Naproti tomu druhou skupinu představovali zaměstnanci, kteří již byly z výkonu trestu propuštěni a i nadále zůstali ve firmě DORYS CZ, s.r.o. pracovat (**Skupina 2**).

Ad 1

- **Skupina 1**

Mezi nejčastěji páchané trestné činy náležely drogové trestné činy, krádeže, zanedbání povinné výživy, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a objevil se zde i jeden případ ozbrojené loupeže.

- **Skupina 2**

Tuto skupinu tvoří zaměstnanci na různých pracovních pozicích. Patří sem lidé s vysokoškolským vzděláním i základním vzděláním, proto škála trestných činů je rozmanitější. V tomto případě byly uvedeny trestné činy za finanční podvody, padělání cenných listin, zpronevěra svěřených finančních prostředků, ale také za ublížení na zdraví a distribuce omamných a psychotropních látek.

Ad 2

- **Skupina 1**

Osoby náležející do této skupiny byly ve většině případů potrestány souhrnným trestem, jelikož spáchaly více trestných činů. Výše (trestní sazba) uložených trestů je od tří do osmi let.

- **Skupina 2**

V této skupině se výše (trestní sazba) uložených trestu pohybovala do tří let. V jednom případě to bylo do pěti let. Tato osoba však byla po vykonání dvou třetin trestu podmíněčně propuštěna.

Ad 3

- **Skupina 1**

Odsouzené osoby jsou zaměstnávány na pracovní pozici skladového disponenta, pomocného servisního technika a dále provádějí údržbové práce.

- **Skupina 2**

V této skupině se zaměstnanci nachází na široké škále pracovních pozicí, mezi které patří vedoucí pracovník skladu, řidič mezinárodní kamionové dopravy nebo dispečer.

Ad 4

- **Skupina 1**

Délka zaměstnaneckého vztahu u této skupiny osob trvá maximálně do 2 let.

- **Skupina 2**

U těchto zaměstnanců přesahuje délka pracovního poměru i více než 6 let.

Ad 5

- **Skupina 1**

Osoby nacházející se stále ještě ve výkonu trestu jsou zaměstnáváni na stejných pracovních pozicích.

- **Skupina 2**

Zaměstnanci z této skupiny popisovali svůj profesní postup. Někteří se od pomocných disponentů ve skladu, přes pozici vedoucího skladu dostali až k práci na dispečinku. U dalších nabral profesní posun jiný směr, ti se z disponentů ve skladu stali řidiči.

Ad 6

- **Skupina 1**

V této skupině jednotliví respondenti uvedli zejména znalosti parametrů nákladních aut, seznámení s dopravní dokumentací a manipulaci s vysokozdvížnými vozíky.

- **Skupina 2**

Tito zaměstnanci uvedli především poznávání nových dopravních programů, osvojení komunikace v cizím jazyce a zdokonalování se v obchodní komunikaci při jednání se zákazníky.

Ad 7

- **Skupina 1**

Vzhledem k tomu, že osoby nacházející se ve výkonu trestu disponují omezeným množstvím finančních prostředků, spatřují svoji perspektivu v pracovní pozici řidiče mezinárodní dopravy, která jim může zajistit jejich nezbytný příjem. K výkonu tohoto povolání však potřebují řidičské oprávnění skupiny C a profesní průkaz. Z toho důvodu tito respondenti uvedli, že se jedná o možnost splnění teoretické části získání řidičského oprávnění, což by mohlo v jejich případě urychlit a usnadnit dosažení zmíněné pracovní pozice.

- **Skupina 2**

Osoby z této skupiny uvedly zejména možnost zdokonalení se v jazykových schopnostech.

Ad 8

Při zodpovězení této otázky vládla mezi zaměstnanci úplná shoda. Dotazované osoby uvedly jako jejich životní prioritu stálost zaměstnání a vyřešení otázky bydlení.

Na základě informací získaných v rámci terénního šetření je možné adekvátně podpořit osoby, které se po skončení výkonu trestu odnětí svobody snaží postavit na vlastní nohy. Přestože se najdou i výjimky v podobě nepolepšitelných delikventů, může výše uvedené mít i značný preventivní dopad, neboť mnohé z propuštěných osoby nebude tak nuceno uchýlit se k opětovnému páchání trestné činnosti z důvodu zajištění finančních prostředků nezbytných pro uspokojení jejich základních životních potřeb.

Všichni dotazovaní souhlasně vyzdvihli, že nejdůležitější pro ně je udržet si stálou práci a mít kde bydlet. V tomto směru firma DORYS CZ s.r.o. nabízí pro takové osoby, jak možnost pracovního růstu, tak i ubytování.

Závěr

Autor se v předkládané bakalářské práci zabývá trestem odnětí svobody a okolnostmi jeho výkonu, přičemž důraz je kladen zejména na související otázku spočívající v hledání možností zaměstnávání odsouzených osob, a to jak již během výkonu trestu, tak i po jejich propuštění v rámci následného procesu znovu začlenění do společnosti.

Důvodem pro výběr zvoleného tématu byla snaha o nalezení možností uplatnění odsouzených v pracovním procesu, neboť zaměstnávání odsouzených osob představuje jedno z významných nápravných opatření v rámci programu zacházení. Druhým důvodem bylo pomocí zjištěných informací od dotazovaných osob v rámci prováděného výzkumu případně zlepšit možnosti jejich zaměstnávání u firmy DORYS CZ, s.r.o., v níž autor práce sám dlouhodobě působí, a která dává odsouzeným a následně propuštěným osobám z výkonu trestu možnost se realizovat a rychle se tak etablovat do společnosti.

V počátečních kapitolách práce je obecně charakterizován trest odnětí svobody, včetně jeho samotného výkonu, proveden výčet jednotlivých práv a povinností odsouzených osob a řešeny podmínky jejich zaměstnávání. Předmětná část práce, ač převážně teoretického rázu, představuje nezbytný fundament pro porozumění tématu a následný sociologický výzkum v dané oblasti.

Ve čtvrté kapitole je popsán program zacházení jakožto stěžejní součást preventivního působení na odsouzené, v rámci něhož se tyto účastní výchovných aktivit, přičemž jednou z nich jsou právě pracovní aktivity. Pátá kapitola obsahuje zejména výčet podmínek, které je třeba respektovat při zařazení odsouzených do práce. Nebyl opomenut ani program rozvoje vzdělávání a kvalifikací, který je nezbytným podkladem pro samotný proces zaměstnávání. Nedílnou součástí této kapitoly tvoří i nastínění specifického systému odměňování. V šesté kapitole je ve stručnosti prezentována firma DORYS CZ, s.r.o., a to od jejího vzniku až po aktuální stav, zejména pokud jde o charakter její ekonomické činnosti a strukturu pracovních pozic. Důvodem začlenění této kapitoly do práce je následné provedení výzkumu zaměřeného na otázky spojené se zaměstnáváním odsouzených, který byl realizován právě v prostředí této společnosti.

Za stěžejní z pohledu nejen praktické části práce, ale celé práce jako takové, lze považovat provedený výzkum, který byl realizován za použití metody řízeného rozhovoru s odsouzenými, kteří našli své pracovní uplatnění ve firmě DORYS CZ, s.r.o. Autor práce v rámci svého terénního šetření oslovil 11 respondentů, z nichž se vyprofilovaly dvě skupiny, první sestávající se ze zaměstnanců, kteří jsou stále ve výkonu trestu a druhá představující zaměstnance, kteří do zmíněné společnosti nastoupili v době výkonu trestu a nadále zde zůstali pracovní činní i po svém propuštění. Respondenti byli vyzváni k zodpovězení osmi předdefinovaných otázek, přičemž bylo možné zaznamenat odlišné odpovědi typické pro obě z vyprofilovaných skupin. Kromě základních otázek orientovaných na druh spáchaného trestného činu, výši trestní sazby uloženého trestu odnětí svobody, byli zaměstnanci dotázáni, jakou zastávají pracovní pozici u zmíněné společnosti a po jakou dobu jsou zde zaměstnáni. Za významné z hlediska účinného preventivního působení na osoby ve výkonu trestu ale i na osoby již propuštěné lze považovat zejména odpověď na dotaz týkající se dosavadního profesního postupu u zaměstnavatele, načež bylo zjištěno, že tento je jednoznačně patrný a představuje proto dostatečný motivátor pro výkon pracovní aktivity a dosahování požadovaných pracovních výsledků. S tímto úzce souvisí i dotaz na uvedení konkrétních znalostí a dovedností, které nabyli respondenti za dobu dosavadního zaměstnání u zmíněné společnosti a faktorů, které by mohly přispět k úspěšnějšímu zavádění dříve odsouzených osob do pracovního procesu. Za zajímavou lze považovat i odpověď na otázku vztahující se k vytyčení životních priorit po propuštění z výkonu trestu. Všechny dotazované osoby se v tomto ohledu shodly a uvedly, že tímto pro ně je jednoznačně stabilní zaměstnání a vyřešení otázky bydlení.

Uvedená zjištění vyplývající z provedeného výzkumu měla praktický dopad, neboť na podkladě toho došlo k vybudování nových bytových jednotek přímo v budově firmy DORYS CZ, s.r.o., které jsou k dispozici osobám zaměstnaným v této dopravní společnosti po ukončení výkonu trestu odnětí svobody a také pro nově příchozí dosud netrestané zaměstnance. Dále výsledky výzkumu podpořily dlouhodobě plánovaný program týkající se možnosti získání řidičského oprávnění skupiny C. Po schválení zmíněného programu ředitelem věznice Bytíz by mohli zaměstnanci společnosti nacházející se ve výkonu trestu navštěvovat od září 2020 teoretickou část autoškoly, což by jednoznačně napomohlo pracovnímu uplatnění osob propuštěných z výkonu trestu na pozici řidiče mezinárodní kamionové dopravy.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BIEDERMANOVÁ, E. a PETRAS, M., Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-115-8. s. 98.
2. Hulmáková, J., K možnostem a limitům rozvoje vybraných alternativních způsobů výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v České republice, Zdroj: Trestněprávní revue 10/2017, s. 234.
3. JELÍNEK, J. a kolektiv: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 5. vyd. Praha: LEGES, 2014, s. 1216.
4. KALVODOVÁ, V. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-163-7, s. 200.
5. KRATOCHVÍL, V., Kurs trestního práva: trestní právo hmotné : obecná část. Praha: C.H. Beck, 2009. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3, s. 618.
6. KUČHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. et al. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha : C.H.Beck, 2005, s. 616.
7. LAMBERT, Douglas M. a STOCK. R. J. Strategic logistics management. 3rd ed. Homewood, IL: Irwin, c1993. ISBN 0256088381, s. 589.
8. MAREŠOVÁ, A., BIEDERMANOVÁ, E., ROZUM, J., TAMCHYNA, M. a ZHRŮVALOVÁ, P.. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody - kriminologická analýza. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-157-8, s. 173.
9. MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V., Josef KUČHTA, J., Základy penologie. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1995. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-1248-X, s. 75.
10. NOVOTNÝ, O., Zapletal, J. et al. Kriminologie. 3., přeprac. vyd. Praha : ASPI a.s., 2008, s. 588.
11. NOVOTNÝ, F., a kol. Trestní zákoník 2010. 1. vyd. Praha: EUROUNION Praha, s.r.o., 2010, s. 838.
12. SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Systém českého trestního práva. Část třetí. Tresty a ochranná opatření. Praha : Novatrix, 2009, s. 786.
13. Šámal P. A kol Trestní zákoník I.§ 1 až § 139. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 3632.
14. ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, O., GŘIVNA, T., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a VOKOUN, R., Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 807552358X, s. 374.
15. ŠRAJ BROVÁ, J., Vězeňství v České republice Volnočasové aktivity pro osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, Brno: Jabok – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2017, s. 86.

16. Vězeňská služba České republiky Příloha časopisu České vězeňství č. 1/2006 , ISSN 1213-9297.s 32.
17. VOKOUN, R. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7, s. 1052.
18. TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, J., Výjimečný trest. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-41-7, s. 256.
19. Trestní předpisy: redakční uzávěrka. Ostrava: Sagit, 2010-. ÚZ. ISBN isbn 978-80-7488-322-4, s. 111.

Elektronické zdroje

1. ČERNÁ, Gabriela. \textit{Sankce v právu (se zaměřením na problematiku výjimečného trestu)} [online]. Brno, 2010 [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/hye70c/>>. [cit.2020-02-16]
2. [Httpcasopis.mensa.cz/veda/vezni a vzdelani](http://casopis.mensa.cz/veda/vezni_a_vzdelani)[cit.2020-02-16]
3. https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/CV_1_2018kompr[cit.2020-02-29]
4. [ochránce ,cz,](https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/CV_1_2018kompr)[cit.2020-02-29]
5. [w.epravo.cz,](https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/CV_1_2018kompr)[cit.2020-02-29]
6. [https://www.vscr.cz/wp-content,Evropska.pravidla.pdf](https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/CV_1_2018kompr)[cit.2020-02-16]
- 7.
8. [https://www.vscr.cz/wp-content,Evropska.pravidla.pdf](https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/10/CV_1_2018kompr)[cit.2020-02-16]

Legislativní dokumenty

1. ČSKO. Listina základních práv a svobod 2/1993 Sb.Poslední změna zákona:1. 1. 1999.
2. ČESKO. Nařízení vlády č. 361/2017 Sb. o výši a podmínkách odměňování odsouzených zařazených do práce ve výkonu trestu odnětí svobody
3. ČSKO. Vyhlášky 345/1999 Sb. Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.
4. ČESKO. Vyhláška č. 10/2000 Sb. o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnány, o výkonu rozhodnutí srážkami z odměny těchto osob a chovanců zvláštních výchovných zařízení a o úhradě dalších nákladů
5. ČESKO. Zákon169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.
6. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
7. ČESKO. Zákon č. 555/1992 Sb. Zákon České národní rady o Vězeňské a justiční strážci České republiky

Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených zdrojů byly při zpracování bakalářské práce využity následující materiály:

Interní materiály firmy DORYS CZ s r.o., Rys, Z., Příbram, s. 35.

Seznam zkratk

Listina - Listina základních práv a svobod 2/1993 Sb. Poslední změna zákona: 1. 1. 1999

ŘVTOS – Řád výkonu trestu odnětí svobody

Tr. zákoník – Trestní zákoník

VTOS – Výkon trestu odnětí svobody

Seznam tabulek a grafů

Přílohy

Obrázek č. 1 práce odsouzeného firmy DORYS CZ s.r.o. – výstavba opěrné zdi.

Obrázek č. 2 práce odsouzeného ve skladu firmy DORYS CZ s.r.o. – fyzická kontrola zboží

Obrázek č. 3 práce odsouzeného ve skladu firmy DORYS CZ s r.o. – upevnění naloženého zboží

Obrázek č. 4 práce odsouzeného ve skladu firmy DORYS CZ s r.o. – příjem zboží na sklad

Obrázek č. 5 práce odsouzených na servisu firmy DORYS CZ s r.o. – příprava auta na lepení plachty

Obrázek č. 2 práce odsouzeného ve skladu firmy DORYS CZ s r.o. – fyzická kontrola zboží

Obrázek č. 3. práce odsouzeného ve skladu firmy DORYS CZ s r.o. – upevnění naloženého zboží

Obrázek č. 4 práce odsouzeného ve skladu firmy DORYS CZ s r.o. – příjem zboží na sklad

Obrázek č. 5 práce odsouzených na servisu firmy DORYS CZ s r.o. – příprava auta na opravu plachty